

KÉSZÜL ÚJ HÁBORÚ!

ÍRTA
STROMFELD AURÉL

ÉLETRAJZI BEVEZETÉSSEL
ELLÁTTA
MADZSAR JÓZSEF D^r

B U D A P E S T 1 9 2 8

*A kiadásért felelős
Madzsar József dr.*

„Világosság“ Könyvnyomda rt. Budapest, VIII. Conti z.. 4,
Műszaki Igazgató: Deutsoh D..

Tartalomjegyzék

	Oldal
<i>Madzsar József: Stromlfeld Aurél</i> -----	5
Előszó -----	13
I. A béke és leszerelés jelszava: szemfényvesztés ---	15
II. A kapitalista gazdasági rendszer a háború elő- idézője -----	21
III. A háború előkészítése -----	32
IV. Leszerelés — fegyverkezés -----	43
V. Magyarország és a háború -----	52
VI. Harc a háború ellen -----	60

Stromfeld Aurél

Amikor most Stromfeld elvtársunk hátrahagyott munkáját a nyilvánosságnak átadom, nem az a célom, hogy bevezetőül részletes életleirást és jellemrajzot adjak róla. Stromfeld elvtársról sok szó esett rövid működése alatt is a magyar munkásmozgalomban és bár eltávozott az élők sorából, sok szó fog esni róla a jövőben is. Sokat fognak még beszélni róla barátai és ellenségei egyaránt. És amikor most, megelőzve a hivatottakat, előljáróban az, első életrajzot adom róla, őszintén meg kell mondanom, hogy célom nem több, mint az ő írásához olyan bevezető sorok közrebocsátása — ha hiányosan és vázlatosan is —, amelyekből mégis Stromfeld elvtársunkra ismernek azok, akik valaha őt ismerték és amelyekből megismerjék őt — ha hiányosan és vázlatosan is —, megismerjék őt azok is, akik nem ismerték. Sokan vannak, akik szerették, imádták drága, barátunkat és elvtársunkat, és tudom, hogy minden őszinte szóra, amely róla beszél, amely az ő nevével függ össze, amely az ő élete képét próbálja visszaadni, áthárítják, egy részét annak a szeretetnek, amellyel őt magát körülvették. Ebben a biztos reményben ismertetem vázlatosan Stromfeld Aurél életét.

*

Stromfeld Aurél 1878 szeptember 19-én született Budapesten. Atyja Stromfeld János, a Schlick-féle gépgyár mérnöke volt. Atyját már hétéves korában elvesztette, édesanyja őt gyermekével együtt a legsúlyosabb anyagi nehézségek között maradt vissza. Aurél, a testvérek közül sorrendben a második, az elemi iskolát Újpesten végezte, azután négy

osztályt végzett a Markó-uteai gimnáziumban. Innen egyrészt hogy édesanyja terhein könnyítsen, de hajlamait is követve, a Ludovika-Akadémiára ment, amelyet négy év alatt kitüntetéssel végzett el.

Az akadémiát mint kadét hagyta el 1896-ban. Először a soproni honvédgyalozezredhez került, majd egy év múlva mint hadnagy Munkácsra, a 11-es számú honvédgyalozezredhez. Kétévi csapatszolgálat után Budapestre került a felső tiszti tanfolyamra, amelyet egy év alatt kitüntetéssel végzett el és Bécsbe jutott a es. és kir. hadiiskolába, amelyet 1902-ben abszolvált. Ezután Bécsben, majd Pozsonyban szolgálta és 1905-ben elérte a századosi rangot. Ebben a rangban nevezték ki Kassára, a honvédkerületi iskolába tanárnak, majd egy év múlva a taktika tanára lett a budapesti Ludovika Akadémián, ahol négy évig maradt. 1911-ben a honvédelmi minisztériumba került, kitűnő eredménnyel letette Bécsben; a törzstiszti vizsgát, 1912-ben. őrnagy lett és a következő évben, mint az első honvédtiszt, a bécsi hadiiskolához került a taktika tanárának. A háború kitörésekor tanulmányúton volt a Balkán-harctereken, ahonnan veszélyes és kalandos utazás után 1914 július 26-án érkezett vissza Bécsbe. Másnap már útban volt Zágrábba és ettől a naptól kezdve a háború végéig a legkülönbözőbb harctereken mindig a fronton volt. Eleinte Szerbiában, majd az orosz fronton vezérkari főnök, és 1916-ban Hadfy tábornok a következő véleményét írja, Stromfeld Aurél minősítési ivébe: „Mint vezérkari főnöki úgy operatív, mint taktikai szempontból kiváló, munkássága kiterjed, az egész jólétéért egészen a legkisebb részletre is, anélkül hogy a nagy célt szem. elől tévesztené. Ez bizonyítéka szokatlanul nagy teljesítőképességének és energiájának.“ Majd 1917-ben ezt írja róla Hadfy: „Szilárd, komoly, soha nem ingadozó, lovagias jellem. Szigorú és megköveteli a szolgálatot, de belátó és jóakarató.“ Horsetzky tábornok 1917 őszén ezt írja: „Egyenes, élénk, kezdeményező jellem. Nagyon tehetséges, világos látású, biztos, gyors elhatározású. Rendkívül munkaképes, egyénileg bátor, meg nem félemlíthető. Fáradhatatlan, munkakész és ösztönző tevékenysége folytán a hadosztály június 15-én — amit senki sem tartott lehetségesnek — tényleg

tökéletesen működésképes volt.“ Ugyanebből a hangnemben nyilatkoznak föllebbvalói az összes harcterekről. Csak az utolsót közlöm 1918 november 15-ikéről: „Erőteljes, fáradhatatlan, kitartó munkás-ságával a 26. ezred visszavonulása közben Asolone-tól Fonzason, Primierőn, a Rolle-hágón és a Pordojnyergen át Bruneckbe a legragyogóbb emlékét állította katonai képességének és tehetségének. Az ő cél-szerű és átfogó rendelkezéseinek sok ezren köszönik menekülésüket a fogságból, vagy a biztos pusztulás-ból. Szilárd bástya volt ezeknek a nehéz heteknek zűrzavaraiban. Horsetzky tábornok.“

De nemcsak föllebbvalói beszélnek róla ilyen elragadtatással, alattvalói éppúgy szerették, lelkesedtek érte, tűzbe mentek érte, mert elismerték szel'lemi fölényét és mégis közel érezték magukat hozzá jósága, emberszeretet«, embert kímélő és már itt is megnyilatkozó, mert lelkének legmélyéről fakadó demokratikus érzése következtében.

A' harctérről 1918 november 18-án érkezett Buda-pestre és átvette a Ludovika Akadémia parancsnok-ságát. 1919 januárjában államtitkár lett a hadügy-minisztériumban, a proletárdiktatúra kitörésekor pe-dig nyugdíjaztatva Győrbe költözött. Április 19-én azonban a Tanácskormány Budapestre rendelte, ahol a vöröshadsereg főparancsnokságával kínálták meg. Ezt nem fogadta el és így lett vezérkari főnöke a vöröshadseregnek. Ebben a pozíciójában bontako-zott ki igazán nagy hadvezéri tehetsége. Általánosan elismert szervezői zsenialitása a vöröshadsereg meg-szervezésénél fényesen megmutatkozott.

Első időkben a vöröshadsereg katonái úgyszólván puskalövés nélkül adták föl a legvédehetőbb pozíciókat is, de májusban Stromfeld megváltoztatta a hadsereg szellemét és a csapatok harci értékét. Stromfeld Aurél, aki a magyar munkásmozgalomban addig részt nem vett, azonnal belelátott ennek az osztályhad-seregnek a lelkébe, megtalálta napok alatt a harmo-nikus együttműködni tudás útját és módját a töme-gekkel is. így lett szinte pillanatok alatt mindenkitől elismert vezetője a harcoló proletártömegeknek. Bár nem volt szónok, de ha az ütközet előtt néhány egy-szerű, keresetlen, de mindig igaz és szívből jövő mon-datot mondott, el, a csapat harci értékét szinte ki

sem fejezhető arányokban fokozta. Éles szeme észrevett minden hiányt, akár az egészségügyi csapat felszereléséről, akár a tábori konyháról volt szó és mindig meg tudta találni azt a lényeges szót vagy mondatot, amelyre az adott pillanatban szükség volt. Szervező zsenijének az volt a titka, hogy rajongásig szerette katonáit, a katonák ezt ösztönösen megérezték és ebből az együttérzésből tudott Stromfeld hadvezéri talentuma olyan csodás eredményeket kihozni.

Ezekben az időkben derült ki, hogy Stromfeld mennyire kimagasló kicsiny és nagy dolgokban egyaránt és erős hite, a tömegek őseréjében való bizalma mennyire magával tudja ragadni a tömegeket. Amióta kezébe, vette a vöröshadsereget, amely addig az egyik vereséget a másik után könyvelte el, azóta ez a hadsereg csak győzni tudott. Ő karddal a kezében küzdött a népek önrendelkezési jogáért és az, ő nevéhez a győzelmek egész sorozata, a visszafoglalt városok: Miskolc, Kassa, Eperjes, Rimaszombat, Léva stb. neve fűződnek. Igazán nem rajta és nem az ő proletárhadseregén múlt, hogy Trianont beiktatták a magyar törvénykönyvbe. Amikor Clemenceau ígéreteinek hatása alatt a népbiztosok tanácsa visszarendelte az addig diadalmasan előrenyomuló vöröshadsereget, Stromfeld Aurél visszalépett a hadsereg vezetésétől, Siófokra, vonult. Itt érte őt a Tanácskormány bukása és itt fogták el augusztus 17-én. Budapestre hozták a Margit-körúti katonai fogházba. 1920 júliusában került haditörvényszék elé. Bírái előtt úgy állt, mint aki tisztában van a maga céljaival és tisztában van azzal is, hogy egy eszme győzelmes útjában az ellenforradalom győzelme csak epizód. Bírái előtt már úgy képviselte a proletariátus osztályharcos igazságát, mint igazi, vérbeli szocialista. A haditörvényszék felségsértés és hazaárulás címén háromévi börtönre, gangjának, nyugdíjának és kitüntetéseinek elvesztésére ítélte. 1921 augusztusában, bár ő maga soha kegyelmet nem kért, szabadonboesátották. Ekkor külföldre akart menni, de útlevelet nem kapott és így, hogy mindennapi kenyerét magának és feleségének megszerezhesse, raktárnoki állást vállalt a Hungária-kalapgyárban. Vagyon nélkül, régi köréből ki-

taszítva, szegényes hónaposszobában élt, mellette híven és bátran kitaró feleségével. Az elszenvedett igazságtalanságokért csak munkástestvéreinek szeretete kárpótolta, akikkel együtt dolgozott a szociáldemokrata párt kereteiben, a párt- és szakszervezetben, a gyermekbarát- és természetbarátmozgalomban, a proletariátus fölszabadításáért. A szocialista pártmunkát valóban alapjától tanulta meg, résztvett a legteljesebb szerénységgel a mindennapos aprólékos munkában, de nagy erkölcsi erejének és szervezőtalentumának legnagyobb bizonyítéka éppen az, hogy a számára idegen helyen és idegen légkörben is rövidesen a vezetők közé emelkedett. A kalapgyárban a raktárnokból pár év alatt cégvezető lett, a kalaposszokmát jobban ismerte, mint mások, akik életüket töltik ennek a megtanulásával, a pártban pedig pártszervezetének elnöke, pártválasztmányi tag, pártgyűlési kiküldött stb., a rendezőgárda megszervezője és vezetője lett, anélkül hogy ezt valaha is kereste volna, vagy valaha is törekedett volna egyébire, mint hogy munkása legyen, a tömegeket összefoglaló nagy szocialista, eszmének.

A hatalom azonban féltő szemmel nézte az ő tekintélyének és befolyásának emelkedését a munkástömegek előtt. 1924 márciusában ismét elfogták, azzal vádolva, hogy kommunista összeesküvésben vett részt. A tárgyaláson ugyan teljesen fölmentették, de hathónapi vizsgálati fogsággal kellett megszenvednie azt, hogy egész fejjel magaslott ki abból a tömegeből, amelyhez tartozását állta üldözésen, nyomorúságon és börtönön keresztül.

Életének utolsó hónapjaiban még egy öröme volt, hogy hónaposszobából saját két pici szobából álló lakásába költözhetett. De a négy év a harctéren, két és fél év a börtönben, a kenyérgondok, a pihenés nélkül folytatott éjjel-nappali munka, anyagi helyzetének bizonytalansága — a gyár, amelynek alkalmazottja volt, csődbe került — nem múltak el nyomtalanul az ő hatalmas fizikuma fölött sem. Életének utolsó hónapjaiban többször panaszkodott, hogy pihenésre volna szüksége, minden reggel fáradtan ébred. 1927 október 7-én torokgyulladás támadta meg, ami nála mindig magas lázzal szokott járni. Az elhasznált szív nem bírta a 41 fokos lázzal járó

nagy munkát és Stromfeld Aurél 1927 október hó 10-én hajnalban elhunyt. Október 12-én temették el a kerepesiúti temetőben azok a tömegek, amelyek vezérüknek ismerték el, sírva temették a vezért, aki messziről jött közéjük és nem vezetheti őket többé a proletariátus fölszabadításáért folytatott küzdelemben.

Túlságosan közel az idő, semhogy részletes jellemrajzot tudnék vagy akarnék adni Stromfeld Aurélról. Ehelyett inkább néhány szóval azokról az alapelvekről szeretnék még beszélni, amelyek őt egész működésében hevítették. Ebből a most kiadott írásából is nyilvánvaló, hogy az ő békeszeretetei nem deklamáló, frázisos, tettekérségnélküli pacifizmus volt, ő a pacifizmust is az osztályharc szemüvegén át nézte, az ő pacifizmusa harcoss pacifizmus volt. Az összeomlás okairól szóló előadásában, amelyet számos munkásszervezetben tartott meg, mindig kiemelte, hogy „a háborúról általánosságban beszélni, üres szófecsérlés. A nemzeti fölszabadító háborúkat ma senki sem merné reakciós háborúknak minősíteni, de viszont nincs olyan háborús reklám, amely el tudná hitetni akármilyen naiv munkással, hogy bármilyen imperialista háború nem reakciós, nem a munkás érdeke ellen való.“

Stromfeld Aurél sokkal jobban ismerte az imperialista-militarista boszorkánykonyhát, semhogy ne tudta volna, hogy amíg kapitalizmus van, addig kapitalista érdekeket szolgáló világöklölések; is lesznek. Ezért hangoztatta mindig: „En a háború kérdésében a következetes szocialistákkal együtt a stuttgarti, kopenhágai és baseli kongresszusok határozatai alapján állok és azt mondom: küzdünk az utolsó lehel létünkig, hogy megakadályozzuk minden háborút De ha a kapitalista háború mégis kitör, ugyanolyan eréllyel tegyünk meg mindent, hogy a háborút a kapitalistái társadalom meggyöngítésére, a kapitalizmus megdöntésére használjuk föl.“ Az osztrák-magyar monarchia hadiiskolájából kikerült vezérkari tiszt világos gondolkozásában a szocialista eszmekör így alakította át a militarista fölfogást igazi, harcoss, viláगतalakító szocialista pacifizmussá. Kevésbé meglepő, hogy az a Stromfeld, aki a harctereken együtt küzdött és szenvedett a tömegek-

kel, a szó legnemesebb értelmében vérbeli demokráciává alakult át. Stromfeld véres komolysággal vette a demokráciát és bár sokan hibáztatták, mégis minden alkalommal kihangsúlyozta a párton belül való demokrácia szükségességét. Azt hiszem, ez a szemrehányás a legkevésbé sem volt indokolt, mert aki úgy tudott bizni a tömeg teremtő erejében, az természetesen követelte meg, hogy a párton belül teljes vélemény szabadsága legyen annak a munkásnak, aki a társadalmat föntartja, a pártot alkotja és tömegpártjával a világot akarja átformálni. Az egyik kiránduláson mondta: „az eszméért meghalni joga legyen minden munkásnak, de az eszme megvalósítása érdekében ne mondhassa el szabad kritikáját?“ Ő a tömegek aktivitásában, politikai érettségében látta a jövő legbiztosabb zálogát és sohasem fogadta el azt a fölfogást, amely az inaktivitás okát a tömegekben kereste. Megbecsülte a magyar proletariátus forradalmi hagyományait és küzdött az ellen a politika ellen, amely a munkásságot az álliberális és áldemokrata polgári pártokkal akarja koalícióba fogni.

Senki sem látta nála jobban és tisztábban a földkérdés fontosságát, a parasztság döntő súlyát a magyarországi osztályharcokban. Halála előtt két nappal, pénteken, lakásomon már a, kitoró lázzal küzdve mondta el programját néhány elvtárs előtt, azt a programot, amelyet a legközelebbi pártgyűlésre akart konkrét formába öltöztetni. Arról beszélt, hogy a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak még mindig nem készült el az évekkel ezelőtt elhatározott agrárprogramja. „Ezerszeres bűn — mondta —, ha mi, szociáldemokraták elhanyagoljuk a parasztkérdést, ha mindennapi küzdelmeinkben és fölszabadító harcunkban polgári áldemokratákat kemresünk szövetségesül, nem, pedig az ipari és földmunkásság természetes szövetségestársának, a törpebirtokos és szegény parasztságnak nyújtjuk a testvéri jobbot. Aki ma Magyarországon az osztályharc alapján áll, aki szocialistának nevezi magát, annak Magyarországon ma a nagybirtok', kisajátítását kell első céljául kitűzni, mert csakis akkor, de csakis akkor lehet megdönteni a mai rendszert.“

Stromfeld Aurélt minden cselekvésében az ve-

zelte, hogy a proletariátus tömegerejével változtassa meg a mai rendszert és ezért volt vezető gondolata a földműves-milliók politikai mozgósítása a földbirtokviszonyok radikális átalakításáért és a köztársasági demokráciáért. Jól tudta, hogy fölfogása ma még különbözik sok ipari munkás fölfogásától is és ezért elvtársai felvilágosítására és megnyerésére azt az utat választotta, hogy minden szabad idejét a tömegek között töltötte, azok között, akiknek egész életét áldozta és akik őt egész lelkükkel szerették, a XIV-es, majd XXII-es pártszervezetben, a rendezőgárdában, a sportolónál, a természetbarátoknál, a gyermekbarátoknál, eszperantistáknál, öregek és ifjúmunkások között egyaránt, nála a demokrácia élő vérré vált valóság volt. Az alapelveket, amelyeket egyszer magáévá tett, véres komolysággal vette és hirdette. Erejének végső kihasználásával küzdött a párton belül ezeknek az elveknek a megvalósításáért és ebben a küzdelemben, akár a párton belül való demokráciáért, akár a tömeghareért, akár a polgári koalíciós politika ellen küzdött, mindig meglátszott, hogy kizárólag az ügy érdeke lebeg szemei előtt és kicsinyes, személyes szempontokon mindig felülemelkedett, személyi élt, személyi támadást nem ismert.

Életének utolsó hónapjaiban mondotta egyszer baráti társaságban, hogy ő az élettől csak egyet vár, hogy megérje a proletariátus fölszabadulását, ha pedig ezt meg nem érheti, a haláltól azt várja, hogy legalább a fölszabadításért folyó harcban essen el. Egyik kívánsága sem teljesedett; eltávozott körükből, de ittmaradt az ő szelleme, az ő példája lobogónak azon az útvonalon, amelyen az ő szellem ében fogják folytatni harcukat azok, akik életében szerették, követték és vele együtt harcoltak a proletariátus fölszabadulásáért.

1927 november.

Madzsar József dr.

Előszó

Az olyan ember, aki meglátja, hogy egy embertársát valamely oldalról veszély vagy szerencsétlenség fenyegeti és arra az illetőt nem figyelmezteti, nem érdemli meg, hogy az „ember“ nevet viselje.

Aki azonban azt látja, hogy embertársai nagy tömegét, millió és millió embert, eddig még el nem képzelt veszély fenyegeti és ezt a meglátását nem kiáltja a világba, az nemcsak *gyáva*, mert fél attól, hogy meglátása nem fog mindenkinek tetszeni és ennek folytán kellemetlenségeknek teszi ki magát, hanem tudatosan *bűnrészes* a bekövetkező eseményeknek, mert nemi emelte föl tiltó szavát, nem kiáltotta oda embertársainak, hogy veszély fenyegeti őket.

Nem akarok sem *gyáva*, sem *bűnrészes* lenni és ezért kizárólag embertársaim — elsősorban Magyarország dolgozó népe — érdekében emberi kötelességemnek tartom nyilvánosságra hozni ezt a füzetet.

A kötelességparabcsolta érzésen fölül *jogom* van ezt a füzetet kiadni, mert a világháború előtt, sajnos, magam is ott voltam abban a konyhában, ahol a háborút előkészítették. A világháborút olyan helyeken küzdöttem végig, amelyeken a háború egész rettenetességet annyira, meg kellett ismernem, mint kevés más egyénnek és azóta nemcsak meggyőződésből, hanem mintegy vezeklésképen, minden gondo-

latom arra irányul, hogy a dolgozó emberiség — és elsősorban a dolgozó magyar nép — amellyel együtt küzdöttem, és amelyet annyit láttam szenvedni — ezen küzdelmekért és szenvedésekért ellenszolgáltatást kapjon és további szenvedésektől ment maradjon.

Ez a füzet vészjel, „S. O. S.“ akar lenni. Vajha ezt a vészjelet megértené Magyarország dolgozó népe és meghozná azt az eredményt, hogy az elkábítottakat, a tespedteket, a tunyákat fölrázná, az elvakítottakkal a valót megismertetve, a helyes útra térítené és még a megfélemlítettekbe is lelket öntve, arra a belátásra bírná, hogy a meghunyászkodás és gyávaság helyett csak az öntudatos föllépés által mentheti meg saját magát és családját új nagy szerencsétlenségektől.

Budapest, 1927 október havában.

Stromfeld Aurél.

I.

A béke és leszerelés jelszavai: szemfényvesztés!

Mielőtt 1914 augusztus havában a íegyverek megszólaltak volna és ezzel a világháború külső jelekben is megindult, minden helyen, ahol hivatalos egyének összejöttek, békéről, csak békéről beszéltek, császárok, királyok rokoni szeretetükről biztosították egymást, egymás békekészségét hangoztatva csókokkal pecsételték meg fogadkozásaikat.

A fegyveres küzdelem 1918 ősze óta Európában szünetel, azóta mindenhol számtalan különböző könyvet volt kénytelen a sajnós, néma nyomda, nyomtatásban megjelentetni erről a pusztító korszakról. Sok és változatos ezek tartalma, de az összes ilyen nyomdatermékek egyben egységesek, és pedig abban, hogy abban az államban, amelyről az illető ír, sem az állam, sem az államférfiak, sem az uralkodó vagy államfő nem akarta a háborút, sőt mindent megtett a béke megmentése érdekében és a háborút a másik fél kényszerítette reá. Az egész világon mindenki békét akart, senki sem támadott, mindenki csak védekezett: tehát bekövetkezett a világháború, amelyben minden hadviselő fél az ellenségnek kinevezett államot megtámadta, hogy védekezzék.

A világháború alatt is mindenki békét akart, csak a másik fél nem engedte, hogy ez a békekészség valósággá váljon.

1918 ősztől fogva, amióta Európa legnagyobb részében elült a csaták zaja, a „béke“ jelszavának

állandó konjunktúrája van. A békét most már „örökre“ akarják biztosítani. Ezt elérendő, egy nemzetközi szervet, a *Népszövetség-et* létesítették. Hogy ez létjogosultságát bizonyítsa, rövid megszakításokkal állandó konferenciákat tart, amelyek mindegyike a békét akarja szolgálni. Ezeken a mérhetetlen pénzüsszegeket fölemésztő konferenciákon összegyülekezvén a világ minden részéből összetoborzott államférfiak, görögtűz fényében megnyitják a konferenciát, azután kisebb bizottságokban hányják-vetik meg a *béke* kérdéseit. Ezek a tanácskozások csak addig tartanak, amíg elméleti kérdések körül forognak és senki érdekét nem sértik, mihelyt azonban valami ténybeli ügyet kellene elintézni, akkor a bizottságok beszüntetik működésüket, a legközelebbi konferenciára halasztják az ügyeket és a svájci levegőben felüdült idült diplomataik újra meggyújtják a görögtűzet, együttes békeéneket zengve a békéről, tényleges eredmény nélkül szétmennek, hogy ismét összejöjjenek.

Nem célja ennek a füzetnek, hogy ezeknek a konferenciáknak meddőségét részletesen ismertesse, én csak a legutóbb (1927 szeptember) Genfben lefolyt eseményekre és főképen azért akarok rámutatni, mert ez a tanácskozás egy kissé jobban bevilágított abba a konyhába, ahol az örök békét főzik.

A tanácskozást megelőzőleg Franciaország egyik kiküldöttje — a nem éppen pacifista *Matin* című lap irányítója — *de Jouvenel* szenátor lemondott, azzal az indokolással, hogy a Népszövetség nem teljesíti békemegteremtő hivatását. Közvetlen utána Anglia egyik küldöttje, *Lord Cecil* mond le tisztségéről, azt rván *Baldwin* angol miniszterelnöknek, hogy nem tartja összeférhetőnek lelkiismeretével Angliát a Népszövetségben képviselni, amikor a leszerelés ügye nemhogy nem halad előre, hanem amint azt a hármas tengeri leszerelési konferencia (angol—amerikai—japán) mutatja, minden leszerelési tanácskozás a fegyverkezések további növekedését vonja maga után.

Ez azonban nem befolyásolta azt, hogy erre a tanácskozásra 24 állam külügyminisztere jöjjön össze. Egy érdekes történelmi hasonlatosság állapít-

ható meg. 1848-ban Frankfurtban, az akkori német parlamentben 24 ügyvéd ült, mire ezt énekelte a nép: *Vierundzwanzig Advokaten, Vaterland du bist verraten*, (Huszonnégy ügyvéd, haza el vagy árulva.) Most Genf után énekelhetjük: *Vierundzwanzig Diplomaten, Frieden du bist verraten*, (Huszonnégy diplomata, béke el vagy árulva.) Természetesen ez alkalommal *Chamberlain* (angol), *Briand* (rancia), *Stresemann* (német) külügyminiszterek az eddiginél is erősebb fogadkozásokkal telt beszédeket mondtak a béke mellett. Azonban mihelyt a holland és a lengyel küldöttek egy alapján semmitmondó, kétértelmű, semmire nem kötelező, de mégis némileg tényleg a béke érdekét szolgáló javaslatot terjesztettek elő, azt már mereven elutasították.

Nem forradalmárok, szocialisták, kommunisták terjesztették elő és pártolták ezeket a javaslatokat és lázadtak egy kissé a Népszövetségben uralkodó rendszer ellen, hanem a kis államok jámbor polgári külügyminiszterei. Ezután a konferencia — talán ez alkalommal kevesebb görögtűz fényében — széjjel oszlott, nem teremtve sem többet, sem kevesebbet, mint az eddigiek.

Amikor a világháború legnagyobb csatái dúltak, amikor volt olyan nap, hogy a csatatereken száz-ezrek haltak meg, mikor az egész világ fegyveres táborhoz hasonlított, megszületett mint új jelszó a *leszerelés*, amelyet Wilson, az Északamerikai Egyesült-Államok elnöke dobott a nép közé, A háború mérhetetlen nyomora idejében egy reménysugár, egy kibontakozási gondolat! A szenvedő, dolgozó nép úgy szivta magába ezt a jelszót, mint a szomszédhozó a vizet. A jelszót átvették a vezetők. A jelszó jó, tehát hangoztatni és saját céljaikra hasznosítani kell.

A világháború fegyveres részének befejeztével tehát a *leszerelés* jelszavát is meg kell valósítani. De hogyan? Úgy, hogy más államok leszereljenek, de az, aki a leszerelést legjobban; hangoztatja, az ne, mert akkor az, aki föl van szerelve és fegyverkezve, a többire akaratát könnyen rákényszerítheti.

A leszerelés első lényeként az úgynevezett békeszerződések útján a legyőzött államokat leszereltették és lefegyverezhették. A továbbiakban 1920 óta ezen leszerelést ellenőrző értekezletek tartottak,

majd hogy a jelszónak külsőleg eleget tegyenek, a valóság elleplezésére a Népszövetség keretében egy a leszerelést előkészítő bizottságot alakítottak meg, amely kellő sajtóreklámtól kísérve, tartja megszákításokkal üléseit. Mivel itt gyakorlati dolgok elintézéséről van szó, a szép jelszó csődje még hamarabb nyilvánvalóvá lett. Az Északamerikai Egyesült-Államok ebbe a leszerelést előkészítő bizottságba nem küldték el képviselőjüket, miáltal abból már eleve csak egy elmélkedő testület lett. Ellenben éppen az Északamerikai Egyesült-Államok elnöke a három legerősebb tengeri nagyhatalom (Észak-Amerika, Anglia, Japán) részvételével egy konferenciát hívott össze, amely ezen államok tengeri haderejének nem is leszerelését, hanem csak a további fejlesztését gyakorlatilag lett volna hivatva megoldani.

A konferencián az angolok és amerikaiak között áthidalhatatlan ellentétek merültek föl. Anglia nem volt hajlandó belemenni a páncélos cirkálók számának csökkentésébe, mert kiterjedt birodalmára, nagyon hosszú tengeri útjaira és egymástól messzefekvő stratégiai támpontjaira való tekintettel nagyszámú kisebb páncélos cirkálóra van szüksége. Az Északamerikai Egyesült-Államok stratégiai szempontjai ezzel ellentétes tengeri fölszerelési módokat; diktálnak. Ugyanis az Egyesült-Államoknak a Japánnal való leszámolásához nagyon nagy hajóegységekre, nagykaliberű és messzehordó ágyukra van szükségük és azért ehhez a szükségletükhöz megfelelően akarták határozatukat a tengeri leszerelési konferencián elfogadtatni. Japán hol ide, hol oda csatlakozott. Végeredményében azután széteszlott az úgynevezett hármas tengeri leszerelési konferencia, világosan megmutatva, hogy a határozatok meghozatalát a leszerelést legerősebben hangoztató Anglia tette lehetetlenné.

Erősen leleplező hatású volt *Lord Robert Ceecil* nek, a leszerelés egyik szóvivőjének már említett az a cselekedete, hogy ezután a konferencia után lemondott Anglia képviseléről a Népszövetségben. A szeptemberi népszövetségi konferencia viszont *ténylegesen* beszüntette jóidőre a leszerelési bizottság működését és kitolta, ha nem is soha napjára, de

jó hosszú időt-e a leszerelési konferencia összehívását. Kótséglelén, hogy így a leszereléssel kapcsolatban keltett illúziók fátyla alaposan megritkult. A *Szocialista Munkás inteniacionale* vezetői közül *Vandervelde* elvtárs, aki időnkint fölemelte szavait a leszerelés érdekében a Népszövetségben, áldozatául esett egy, a béke megszilárdítását célzó, *nem* is túlságosan merésznek nevezhető föllépéséért az angol külügyminiszter (*Chamberlain*) bosszúvágyának, kibukott a népszövetségi tanácsból. A másik belga szociáldemokrata. *De Bronckère* elvtárs lapjelentések szerint visszavonulni szándékszik a leszerelési bizottságból. A szociáldemokraták közül benmarad a bizottságban *Paul Boneourl*, aki eddigelé, sajnos, inkább a fegyverkezés és a francia hadiszervezet tökéletesítése terén, fejtett ki energikus munkát és szerzett hervadhatatlan, de kétes érdemeket.

Ha a többieket tekintjük, akkor arra a meggyőződésre jutunk, hogy a hatalom mai birtokosai kegyetlen és raffinait szemfényvesztő játékot űznek. Sohasem hirdették oly hangosan és annyit a *békét* és *leszerelést*, mint ina, mert tudják, hogy a világ dolgozó népének milliói tényleg békét akarnak és így szívesen hiszik el, hogy a béke föntartása és megtartása érdekében állandó és eredményes munka folyik. Bár minden konferencia vége újabb csalódás, mégis minden újabb konferencia, előtt a jól megszervezett sajtó új reményeket ébreszt a tömegben. Olyan ez az eljárás, mint amikor ködbombákkal árasztják el előterepet, hogy a mesterséges köd mögött ne lássák meg, milyen mozdulatok történnek a valóságban. Ugyanazok az egyének békét és leszerelést hirdetnek a tömeg felé és emögött a szépnek látszó köd mögött készítik elő az új háborút.

A diplomácia a kulisszák mögött titokban katonai egyezményeket köt, a haditechnika szolgálatába állított tudomány az ember fojtás eszközeit tökéletesíti, a törvényhozás gondoskodik arról, hogy ne csak a fegyverbíró férfinemzedékek, de az asszonyok, a gyermekek, az aggok is a háborút szolgálják. A kapitalista sajtó naponként milliós példányban készíti elő az úgynevezett közvéleményt az új háborúra, a kapitalista zsoldban lévő színház, irodalom, film stb. mind a békét kívánó dolgozó nép

háborús hangulatának felidézését szolgálja, A világháború előtt azt dörögték mindenfelé: *Si vis pacem, para bellum* (ha békét akarsz, készülj a háborúra), most a tömeglélektan jelenségeit kihasználva, megfordítottan csinálják a dolgot:

Ha háborút akarsz, beszélj a békéről!

Minden gondolkodó ember azt kérde ezekután, mi az a rettenetes hatalom és erő, amely a dolgozó nép millióinak békevágya és békekészsége ellen dolgozik, azzal szembehelyezkedik és egy új háborút készít elő, amely a világháború borzalmaival sokszorosán fölülmúlná.

Ez a kegyetlen és mindent ieiipró hatalom és erő: *a jelenlegi kapitalista gazdasági rendszer.*

II.

A kapitalista gazdasági rendszer: a háború előidézője

Clausewitz (a hadászat elméletéből): „A háború a politika folytatása.“

Marx kutatásaira támaszkodva: „a politika a gazdálkodás folytatása a termelés és árukörforgás határain túl“.

1914-ben, a világháború kitörésekor a volt osztrák-magyar monarchia lakosságával azt akarták elhithetni, hogy a háborút azt okozta, hogy az akkori trónörökös Szarajevóban egy szerb állampolgár meggyilkolta, Németország népének más okot, Szerbia stb. népének ismét más okot mondtak. Még ma is igyekeznek a dolgozó néppel, a gyermekekkel és a nemgondolkozókkal ilyen dajkameséket elhithetni, de mindig kevesebb eredménnyel.

Minden gondolkodó ember előtt már a világháború alatt világossá vált, hogy *a világháború évtizedek óta a háttérben lejátszódó, a diplomáciai és gazdasági fegyverek minden nemét latbavető nagy politikai küzdelemnek fegyveres folytatása volt.* Eme küzdelem csak két nagy kapitalista csoport között folyt és pedig egyrészt az *angol-francia*, másrészt a nagy *német* kapitalista csoport között. Évtizedek folyamán a többi kisebb kapitalista csoportok vagy az egyik, vagy a másik csoport érdekkörébe kapcsolódtak bele és mint játéklabdák szerepeltek.

Mit akart a két kapitalista csoport! Egyrészt mindegyik csoport a meglévő nyersanyagforrásokat akarta magának, kizárólag magának megszerezni,

másrészt maga, csak saját maga részére a meglévő piacokat biztosítani. *Vilmos*, volt német császár, aki nem tudott mindig hallgatni, 1914 előtt őszintén ki-mondotta, hogy a német gazdaság nevében „*helyet akar a nap alatt*“. Mint legközelebb fekvő példák, az elzászi vasérc, a sziléziai szén, a zsilvölgyi szénbányák, a szlovákiai fa szolgáljanak. Még többet lehetne messze gyarmatországokról ezirányban beszélni, de ezek szavát és panaszát a magyar dolgozók füléhez nem engedik.

A kapitalista csoportok föntvázolt akarata természetesen a saját terjeszkedését a másik fél rovására hozza létre és így kialakul a terjeszkedő és erőszakos — *imperialista* — irányzat. Ez az irányzat válik azután — mint a gazdálkodás folytatása (*Marx*) — a politika tengelyévé, mely azután folytatásában (*Clausewitz*) a világháborút eredményezte. A világháború alatt úgy az ántánt, valamint a középhatalmak őszintébbek voltak és mint hadicélt: „a nyersanyagforrások méltányos és szabad elosztását és azok lojális kihasználását“ jelölték meg. Világos tehát a háború és a gazdálkodás összefüggése. Nemcsak *abban az értelemben, hogy a háborút a gazdaság táplálja*, lehetőségei *elsősorban* a gazdaság lehetőségeitől függenek, hanem úgy is, hogy a kapitalista gazdálkodásnak *szükségszerű* következménye a háború. Ez megdönthetetlen igazság, amelyen nem változtathat sem jószándéku ábrándozás, sem pedig a genfi gyülekezetben: a Népszövetségben elhangzó békeszózatok áradata,

De aki a világháború, alatt sem tudta meg, hogy ez a nyersanyagok fölosztásáért folyt, azt a versaillesi, trianoni, st. germainei stb. békék alaposan megtanították.

Hiszi még valaki ezek után, az u. n. „*békeszerződések*“ után, hogy a világháború az elnyomott népek fölszabadításáért, a demokratikus elvek megvalósításáért pusztította el az emberek millióit!

1918-ban „*békét*“ kötöttek, de a fegyveres háború nem szűnt meg tulajdonképpen egy percre sem olyan gyarmati és féliggyarmati országok ellen, melyek területe nyersanyagokban (petroleum, vas stb.) bővelkedik.

Térjünk át az 1918 után bekövetkezett, u. n. béke-

állapotra! Egy angol gazdaságpolitikus, *Buwumnn* *Az új világról* című munkájában így jellemzi a háborúntáni állapotokat, amelyeket a békeszerződések teremtettek meg: „Amíg a régi Európa régebbi államai körül 8000 kilométer régi határ volt, addig most 11.000 kilométer, melyből körülbelül 3000 kilométer az újonnan fölállított határ. Minden nj határmérföld megsokszorozta a legközelebbi időre *a* lehetséges nyugtalanságok forrásait az egyenlőtlen és egymással szemben barátságatlan érzésű népek között.“

Vizsgáljuk meg, hogy ezen az oly jól jellemzett tűzhányón miképen alakultak ki a viszonyok? A *termelést* illetőleg (adatok a *Frankfurter Zeitung-ból*) 1926-ban a következő képet látjuk: Anglia 99.1%, Németország 112%, Franciaország 124%, az Északamerikai Egyesült-Államok 140%-át termelték 1914. év előtti termelésüknek. Tehát — Angliát kivéve — ezekben az országokban, a munka termelékenysége nemcsak a békebeli színvonalat érte el, hanem föléje emelkedett. Legnagyobb a termelés emelkedése a hadiipart és a hadviselést kiszolgáló termelési ágakban, így a műselyemgyártás (amely a robbanóanyagiparnak a bázisa) a békebelinek 556%-át termeli, a kaucsukgyártás 283%-át, az alumíniumipar (a repülőgépek termelésének nyersanyagszállítója) 187%, a petroleumipar 187%-át termeli a békebelinek.

Pénzügyileg 1926 végéig nagyban és egészben a háborúntáni valuta- és hitelkáoszt *megnyugvás* váltja föl a belső piacokon, az egyes nemzetgazdaságokon belül.

Szervezetileg és technikailag a kapitalista gazdálkodás egész sor újítást és javítást végzett (racionalizálás, kartelirozás, trösztalakítás, országos és nemzetközi méretekben).

A kapitalizmus ezen „szép“ eredményeihez még hozzáfűződik, hogy letörte a munkásság életszínvonalát, természetessé tette négymillió ember (a hozzátartozókkal együtt kb. 20 millió) számára a krónikus munkanélküliség és éhezés állapotát.

Dacára ennek a külsőleg oly biztató képnek, *a nemzetközi kapitalizmus válságban van*. Ha válság van, akkor konferenciát kell összehívni, hogy utat és módot keressen a válságból való kibontakozásra. így született meg 1927 év elején a genfi nemzetközi *gríz-*

dasági konferencia. Ennek anyaggyűjteményéből néhány adatot fogok felsorolni: Az angol vasipar termelési kapacitásának (termelőképességének) 41%-át nem bírja fölhasználni, az angol textilipar meg éppen 45%-át. Még Amerikában is, melynek kapitalizmusa pedig fulladozik a saját zsírjában, még ott is kihasználatlanul áll az acélipar termelési apparátusának 25%-a és ugyancsak csupán 75%-ig van kihasználva a gépépítőipar termelési fölszerelése. *A mezőgazdasági termékek vásárlóereje folyvást csökken;* a különböző országokban a háborúelőttihez képest 74 és 90%-ok között ingadozik a mezőgazdasági termékek vásárlóereje. Ezen okok tették szükségessé a gazdasági konferencia összehívását, melyben a beteg kapitalizmus orvosai gyűltek össze tanácskozásra. Ezen „orvosok“ közül pl. az okokat illetőleg, amelyek miatt a konferenciát összehívták, a küldöttek egyike, *Kassel* professzor azt mondotta: „Ha nem volna négymillió munkanélküli Európában, ez a konferencia nem jött volna össze“.

Az angol küldöttek egyike, *Mr. Lay ton*, a legtekintélyesebb angol kapitalista gazdasági folyóiratnak, az *Economist*-nak szerkesztője, a konferencia összehívásának okát abban, a körülményben kereste, hogy „*Európa gazdaságait 11.000 kilométernyi vámbarikád választja el és a dollárok milliárdjait fordítják az új fegyverkezésre.*”

A francia küldöttek egyike, a bányatulajdonosok szövetségének elnöke, abban látta a konferencia összehívásának okát, hogy „*Európát elnyomják a pénzügyi és szociális kiadások terhei.*“

A konferencia, napirendjének legfontosabb pontját szerényen így címezték az összehívók:

„*A kereskedelemben és iparban észlelhető aktuális egyensúlymegbomlás gazdasági okainak elemzése, gazdasági tendenciák, amelyek alkalmasak előmozdítani az általános békét.*“

Milyen megoldást talált ez, a konferencia!

Piac! Piac kell! Ez az. egyetlen kivezető ut végredményben, mint 1914 előtt. Minden kérdésre válasz ez a csodaszer, amely a kapitalizmust a válságból, kivezetheti.

A megoldás két irányban kereshető, és pedig a belső piac fölvevőképességének emelése, vagy pedig

külső piacok kiszélesítette által. Az első módszerrel kapcsolatban sok szó esett — a belső piac fejszámra nézve legnagyobb alkotóelemének — a munkásosztálynak nyomoráról is. Ezt a nyomort több szónok kénytelen volt megállapítani. A konferencia gigondolója, *Loucheur*, többszörösen volt francia miniszter, összehasonlítva, az európai és amerikai munkás helyzetét, ezeket mondotta: „Míg az amerikai munkásnak egy automobil vásárlásához három hónapi munkabérére van szüksége, addig egy európai munkásnak három egész esztendei munkabérére kellene ráköltönie“. (Azt hisszük, hogy ezek a számok a magyar munkások viszonyaira nem vonatkoznak, a magyar munkások viszonyainak összehasonlítása alapjául különben is az automobil helyett *a cipő talpalás* költségeit kellett volna venni.)

Az amerikaiak nem igen biztatták európai kollégáikat arra, hogy a piackeresésnek ezt a módszerét válasszák. Nem is igen akadt egyetlen kapitalista sem, aki a belső piac fölvevőképességének a munkabérek emelése útján való fokozásától várta volna a megoldást. A legtöbbször panaszkodott a „*magas munkabérek*“ miatt, sőt egyik német küldött ki is jelentette, hogy: „*a szakszervezetek a kartelekhez és trösztökhöz hasonlóan, mesterségesen emelik a munkaerő árát.*“

Vigasztalan a helyzet a belső piac felvevőképességének emelését illetőleg *a mezőgazdasági népesség* fölhasználásának szempontjából is, mert a kapitalizmus meg sem kísérli a mezőgazdaság emelésével fokozni belső piacát; természetében rejlik, hogy inkább külső piacot keres.

Nem is igen akadt a genfi gazdasági konferencián kapitalista, aki a belső piac emelésére akarta volna alapítani a békenívóra emelkedett, de válságát megoldani még sem tudó kapitalista termelés gyógykezelésének tervét (Az a véleményünk, hogy a Népszava közzgazdasági rovatában is hiába adnak ilyen tanácsokat a magyar tőkéseknek.)

Nem maradt tehát már hátra a tőkés termeién doktorai számára, mint a *külső piacon* keresni a „külkereskedelemben és iparban észlelhető aktuális egyensúlymegbomlás“ gazdasági orvosságát, ami viszont — mint a tapasztalat mutatja — nem az álta-

lános békét előmozdító tendenciák fölfedezéséhez vezet, hanem annak éppen az ellenkezőjéhez: *a világháborúhoz*. A konferencián ezt természetesen nem mondták el így. Ott a *szabad kereskedelmet* jelölték meg, mint a béke biztosítására és a válság megoldására egyaránt alkalmas gazdasági tendenciát. A szabadkereskedelem jelszava és a háború jelszava között így ugyanolyan viszonyt létesítettek, mint a vegyipar és a hadiipar között áll fenn a világháború óta. A békebeli anilinfestékgyárak nem számíthatók hadiipari üzemeknek, de mindenki tudja róluk, hogy máról-holnapra festék helyett fojtógázt lehet gyártani bennük. A szabadkereskedelem is ma szabad verseny, holnap szabad elnyomása a gazdaságilag gyöngébbnek a háború minden eszközével.

Nem a belső piac kiszélesítése, hanem a *világpiac* kérdése áll már ismét a világkapitalizmus érdeklődésének középpontjában. Ez annak a következménye, hogy a kapitalizmus szanálta magát annyira, hogy megkezdheti a régi, a háborúelőtti kérdéseinek újrafölvetését, megkísérelheti újra a megoldásukat. A szabadkereskedelem jelszava egy 35—40 éves védővamos, protekcionista korszak után a következő törekvést jelenti:

1. Ledönteni a „rosszul fekvő“ vámsorompókat, amelyek elzárják a gazdaságilag *gyengébb, fejletlenebb* államok piacait a nagy imperialista államok előtt.

2. Leigázni a nemzeti és gazdasági fölszabadulásukért lázongó gyarmatokat, Marokkó, Szíria, Holland-India, stb.

3. Egészen gyarmati sorba dönteni a félig gyarmati sorban lévő államokat (elsősorban Kínát).

4. Megdönteni az orosz külkereskedelmi monopóliumot, szabaddá tenni az orosz piacot a világkapitalizmus, elsősorban Anglia számára.

A konferenciának egyik magyar küldöttje, *Kornfeld báró* így kiáltott föl: „Az európai problémát nem lehet *csak* Európában megoldani. Ha nem fogunk találni új piacokat, úgy az emberek, mint az áruk számára, úgy ennek a konferenciának eredményei kétségeseknek fognak mutatkozni.“

Csodálatosképen nem állott föl az amerikai küldött, hogy bejelentse, mindent el fog követni, hogy

a bevándorlást lehetővel tegye Európa „népfölöslege“ számára, sem az angol küldött, aki India piacát az elhelyezkedni nem tudó európai áruk számára nyitathatná meg.

A szabadkereskedelem jelszavának különös aktualitást adna nemzetközi kapitalizmus szempontjából az a félelem is, hogy Oroszország iparosítása sikerrel jár (két év alatt körülbelül 2.5 milliárdot fektettek be a *Frankfurter Zeitung* szerint az ipar alaptőkéjének megújításába és villamosításába), ami azt jelenti, hogy Oroszország tiszta, agrártípusu országból agrár-ipari állammá fejlődik. Ilyen körülmények között még szűkebb lesz a „terület a nap alatt“ az európai és a világkapitalizmus számára, amely elérte a termelés békeszínvonalát. A szabadkereskedelem jelszava tehát minden békés látszata ellenére *a harcnak, sőt a háborúnak jelszava. Azt jelenti, hogy a helyreállított nemzetgazdaságok között újból megkezdődik ugyanolyan, sőt fokozott harc a külső piacokért, mint a háború előtt.* A háborúutáni változásokat is figyelembe véve, ennek a harcnak a sémája a következő:

1. A jól szervezett, fejlett kapitalizmusú államok — a nagyhatalmak — Európában a gazdaságilag elmaradtabb, a békeszerződésekkel földarabolt területek ipari fejlődését igyekeznek megakasztani, megfojtani (így Magyarországot is).

2. Háború a kínai forradalom ellen.

3. Háború Szovjetország ellen. Aki csak valamit tanult a háborúból, az tudja, hogy a nyersanyagforrások keresése mellett a piackeresés volt a legfontosabb ok, mely kiváltotta a nagy fegyveres leszámolást, a hosszú vérontást.

Az imperialista kapitalizmus regenerálta magát bizonyos fokig, nem bír azonban tovább fejlődni új piacok és nyersanyagforrások nélkül. Első gondolata természetesen veszendőbe menő piacainak megtartása vagy visszaszerzése. Ezért volt a marokkói háború, ezért a többi gyarmati háború Ázsia és Afrika különböző részeiben, ezért a háború a kínai forradalom ellen, ezért a legközelebbi jövő háborúja Szovjetország ellen. Nem hiába Anglia áll a szabadkereskedelmi jelszava mögött és a nemzetek és népek „szabad elnyomásának“ élén.

A már említett *Mr. Lakion* a genfi konferencián a következő világos kérdést intézte a konferencián a jelenlévő szovjet delegátusokhoz:

„A háború előtt Oroszország külkereskedelme nagyobb volt, mint Indiáé, most pedig, 1925-ben, a világkereskedelemtől szóló adatok szerint kisebb volt, mint Dánia külkereskedelme a háború előtt. Ha nem lett volna háború, teljesen lehetséges, hogy Oroszország egy hosszú periódus alatt nemcsak belsőleg ment volna keresztül jelentékeny fejlődésen, hanem jelentékenyen nőtt volna a külső kereskedelme is. Ez a fejlődés módot adott volna Európának, hogy új piacokat találjon és gyöngítse bizonyos mértékig azoknak a tendenciáknak a befolyását, amelyeket a háború előtt is meg lehetett figyelni, néhány *teljesen független* óceánontúli országban. Lehetetlen még előre látni, hogy mikor és hogyan dől el a konfliktus a két ellentétes gazdasági rendszer között, de mi mégis kérjük az orosz delegációt, mondja meg nekünk, hogyan lehetséges a gazdasági viszonyok mai állapotában elérni, hogy Oroszország külkereskedelme a háborúelőtti mértékre emelkedjék.“ A kérdés gazdaságilag és politikailag világosan volt föltéve. Mutatja ismét egészen világosan a gazdaság és háború összefüggését is.

A konferenciát a háború és béke kérdése szempontjából mindamellett nem az jellemezte, ami a napirenden volt, *hanem elsősorban azok a „kényes kérdések“, melyeket levettek a napirendjéről.* Ilyen *kényes kérdések* voltak: a nyersanyagok kérdése, a ki- és bevándorlás kérdése, az adósságok és a tőke-kivitel kérdése. Mind a három kérdés olyan, hogy bátran tekinthetjük őket egyenként is, összességükben véve is olyanoknak, amelyekről a béke sorsa függ. Közülök csak egyet veszünk mégis részletes elemzés alá: *a nyersanyagforrások kérdési.* Erről a kérdéstről sok szó esett a konferencián is, bár nem szerepelt külön a napirenden. Éppen azért nem tűzték napirendre, mert ebben a kérdésben nemcsak nem lehetett volna még csak formálisan is egységes határozatot hozni, hanem biztos volt, hogy ennek a kérdésnek a tárgyalása szétrobbantaná a konferenciát. De így is többen mutattak ra a „nyers-

anyagok méltánytalan elosztására“, ami természetesen magában foglalja azt a *„méltányos kívánságot*“, *hogy a nyersanyagokat méltányosan kell elosztani*. Például az olaszok panaszkodtak, hogy megvannak fosztva a nyersanyagforrásoktól, holott nekik rengeteg munkaerőfölösleg áll a rendelkezésükre. A japán küldött erősen tiltakozott a *nyersanyagok monopolizálása* ellen, amely az általános béke föntartásával szemben igen veszélyes tendenciát jelent. „A jelenlegi krízis — mondta a japán képviselő — a természeti kincsek egyenlőtlen elosztásának tulajdonítható, amely mindig nagy akadálya volt a béke tartós voltának. El kell kerülni olyan szükséges anyagok, mint aminő a szén és petróleum, természeti forrásainak monopolizálását, amely megnehezíti szabad elosztásukat és lojális kihasználásukat,“ Még a torkig jóllakott Észak-amerikai Egyesült-Államok kiküldötte is tiltakozott az angolok által megteremtett kaucsukmonopólium ellen. A kisnemzetek siralmát a svéd gyáriparos szövetség elnöke terjesztette elő, mondván: „Jaj annak az országnak, amely nem lévén birtokában nyersanyagforrásoknak, a külföldi konkurens karteleknek kegyelmére van utalva.“ *Az angolok hallgattak*.

Emlékezetünkbe kell idézni, hogy a világháborúban a hadicél: „a nyersanyagforrások méltányos és szabad elosztása és azok lojális kihasználása“ volt. 1914—1918-ig ez hadicél, 1927-ben ugyanezt csinálva, azt mondják, hogy „kutatják azokat a gazdasági tendenciákat, amelyek alkalmasak előmozdítani az általános békét“. Szemfényvesztés, inert mindenkinek látnia kell, hogy bebizonyult: a politika a gazdálkodás folytat; termelés és árukörforgás határain túl, mely a kapitalista termelési rendben csak imperialista lehet. Ismét ott vagyunk, ahol 1914 előtt voltunk, hogy *ma a politika a nyilvánosság előtt „békét“ hangoztat, a háttérben pedig diplomáciailag előkészíti az új nagy háborút*. Ezt a világhelyzetet és a diplomácia munkáját a következő fejezetben próbálom megmutatni. Előzőleg azonban néhány szóval azt a kérdést óhajtom érinteni, nincsenek-e a kapitalizmuson *belül* gazdasági

tendenciák, amelyek nem a háború irányában való fejlődést, hanem ellenkezőleg, a háború elkerülését mozdítanák elő. Hiszen a világháború befejezése után egész sor szocialista is volt, aki abban reménykedett, hogy maga a kapitalizmus további fejlődése fogja kiküszöbölni a háborút.

Megint a genii gazdasági konferencia tükrében mutatjuk be a kapitalizmuson *belül* megállapítható „béketendenciákat“, hiszen ezt a konferenciát kimondottan a béke biztosítását célzó szándékúnak hirdette az egész közvélemény.

A kapitalizmuson belüli „béketendenciákra“ — ha eltekintünk az „általános szolidaritásra“, a békevágy fejlődésére“ a vonatkozó általános frázisoktól, amilyeneknél sokkal különbeket lehetett hallani már a háború előtt — a francia kapitalisták képviselője, a közismert *Louckeur* és a francia szakszervezetek küldöttje: *Jouhaux*, az ismert szindikalista mutattak rá. A gondolat eredetileg a *Loucheur*é volt, a legnagyobb hadinyereség bezsebelőé. Tőle származik az eszme: *az internacionális kartelek Európájának* eszméje. Ez az eszme a jóllakott francia kapitalizmus érdekeinek további kielégítésére való törekvésben született. Franciaország lenyelte a német vas- és szénipar jelentékeny részét, a kontinentális vaskartelben biztosította magának a biztosíthatót, és most a saját hegemóniája alatt akarná a többi iparágakat is kartellirozni, trösztökbe egyesíteni, *a versaillesi béke által nyújtott eszközeinek védelme alatt, a saját hegemóniája alatt*, tehát épúgy Anglia ellen, mint a kartelben részesíteni kívánt más, kisebb államok ellen. Ez nem igen mondható a „tartós béke biztosítása“ módszerének. Fem is igen talált más támogatóra ez a „béketeremtő eszme“, mint *Jouhaux-ra*. Megtörtént az a csakugyan szégyenteljesnek mondható eset, hogy a liberális-kapitalista *Frankfurter Zeitung* oktatta ki a szocialistákat a monopolisztikus kapitalizmus és a szocializmus különbözőségéről, ezeket írván:

Ő (tudniillik *Loucheur*) csak a francia munkásosztály képviselőjénél talált támogatásra. Es ez jellemző a Franciaországon kívüli szociáldemokraták

között is szélesen elterjedt ama hamis meggyőződésre, amely mindenben, amely úgy fest, mint a tervszerű gazdaság — a szocializmus megvalósításához való lépést látnak, még akkor is, ha ez valójában a legkapitalistább, monoplasztikus vállalkozó szervezetek összehozását is jelenti.“

Az alapvető gondolat, amit a kapitalizmus a háború ellenszereként ajánlott: a *szabad-kereskedelem*. Ez — amint láttuk — semmi egyebet nem jelent, mint *átmenetet*; — *talán kisebb háborúkon át — a nagy új habomhoz Kína és Szovjetország ellen együttes erővel, majd utána a háborút a zsákmány fölosztásáért.*

Emlékezzünk a Balkán-háborúra Törökország ellen, amely be sem fejeződött még, amikor már a győzők egymás között újra véres háborút kezdtek.

És ebben az irányban halad a kapitalizmus most nagyobb, nemzetközibb méretekben, de véresebben, fojtóbban és pusztítóbban is, mint eddig...

III.

A háború előkészítése

Minden hivatalos személy békét hirdet, a polgári sajtó úgyszólván naponként hoz első oldalán egy cikket, amely megállapítja, hogy a béke teljes és örök biztosítása, már „majdnem“ sikerült. Ezzé! szemben minden hivatalos ténykedés a háború előkészítését szolgálja, a polgári sajtó belsejében az első oldal békeharsonáját túlzengő háborús előkészületekről ad le tudósításokat, vagy olyan cikkeket közöl, amelyek a háborúra való izgatás büntettének nevezhetők.

A háborúra való előkészület mai módszere — mint már mondtuk —: „ha háborút akarsz, beszélj a békéről“.

Természetesen *csak* védelmi háborúról lehet szó. Például nemrégiben a *Pester Lloyd* az angol diplomácia hiteles tolmácsának cikksorozatában, bizonyította, hogy minden háború, amely Szovjetország ellen indul meg, védelmi háború, mert a civilizáció megvédéséért vívatik. Illene elhinnünk, hogy egy esetleges háború Kína ellen nem támadó háború új piacokért, hanem védelmi háború a régi piacok megtartásáért. Pedig hogy ez így van, azt világosan mutatja az a tény, hogy Anglia kivitele Kínába az ottani nemzetfölszabadító harc óta a háborúk ott ennek egyharmadára csökkent,

A különböző védelmi (!!) háborúra való előkészületek egységesen, de különféle szervek útjain a következőkben nyernek kifejezést:

a) *A hatalmi csoportok kialakítása* (a titkos diplomácia munkája);

- b) a szellemi előkészítés;
- c) a gyermekek és az ifjúság nevelése:
- d) a hadseregszervezés:
- e) a hadiipar és hadianyag.

A kapitalizmus nemzetközi méretekben való fejlődésével kapcsolatosan már csak romantikus lelkekkel lehet elhithető, hogy egyes államok tényleg önálló politikát folytatnak. Már a világháború előtt nem egyes államok alkották a politikai és hadászati egységet, hanem több államból alkotott államcsoportok. Ezt az állam csoportot egy-egy nagyipari kapitalista állam irányítja, amelyet *nagyhatalom* névvel jelölnek meg. Ennek folytán *az egyes nemzeti államok tényleg egy, ha még ma nem is teljesen nemzetközi, de a nemzetefölüli kapitalista csoport uralma alatt állanak.* Közvetlenül a világháború előtt — amint már említettük — három, évtized munkájával a titkos diplomácia két igazi nagyhatalmi csoportot alakít ott meg: az angolt és a németet. Az a szegény francia gyalogos, aki a francia „gloire”-ért halt meg, nem tudta, hogy az egyesült angol-francia tőkékért pusztult el, a magyar baka, német vezényszóra, idomítva, még magyar dicsőségről sem álmodhatott, csak ment, ahová vitték és nem tudta, hogy csontjai azért porladoznak majd messze idegenben, mert a néniét nagyiparnak Ázsia valamelyik piacára volt szüksége.

A világháború befejeztével úgy az angol, mint a német nagyhatalmi csoportok szétestek és rövid ideig, tiszavirágszerűleg, minden állam egyedül próbált gazdasági és ezzel kapcsolatban politikai életet élni. A nemzetközi kapitalizmus élő ereje azonban néhány röpké év után ismét megkezdte összefogó munkáját és pénzért, valamint nyersanyagterületért a titkos diplomáciát szolgálatába állítva, ennek segítségével a különféle igen bevált módszerekkel dolgozva, 1927 közepéig! a következő, világpolitikai vagy gazdasági és hadászati szempontból nézve a dolgokat, *államcsoportokat* alakítottak ki:

1. *Amerikai csoport, az Északamerikai Egyesült-Államok vezetése alatt.* Egyesíti az amerikai államokat és a Csendes-tengert, valamint Afrika kisebb alakulatait (Libéria).

2. *Angol-olasz csoport, kétségtelenül Nagy-*

britannia vezetése alatt. Tényleg felöleli Nagybritanniát, a birtokait képező gyarmatokat, érdekkörében tartja a portugál és holland gyarmatokat, Egyiptomot és Perzsiát, szoros szövetségben van Olaszországgal és befolyása alatt állanak közvetlenül vagy Olaszországon keresztül Portugália, Hollandia, Norvégia, Svédország, Görögország, Finnország, Észtország, Lettország, Litvánia, Albánia és Magyarország. Befolyását jelenleg megpróbálja Spanyolországra is kiterjeszteni.

3. *Francia csoport.* Franciaország vezetése alatt. Tényleg felöleli Franciaországot, Földközi-tengeri, afrikai, ázsiai és délamerikai gyarmataival, befolyása alatt tartja Belgiumot és Jugoszláviát, eddig befolyása alatt tartotta Lengyelországot, Romániát és Csehszlovákiát, végül kétségkívül befolyása van Törökországban.

4. *Japán csoport,* amely Japán vezetése alatt saját államán kívül egyéb távolkeleti birtokait, a Polinéziai szigeteket, Koreát, Mandzsúriát és a japán-kínai telepeket foglalja össze.

Az 5. csoportot a forradalmi országok csoportja képezi és pedig *Szovjetország és Kína.*

Csoporton kívül áll ma (1927 október) ínég Németország, amely 1925 közepe óta lépett újból mint aktív szereplő a világpolitika színterére. Az egyik lap azt írta: „várja az alkalmat a csatlakozásra és ahhoz a csoporthoz csatlakozik, amely többet tud nyújtani“.

Mindegyik csoportnak megvan a maga politikája úgy a nyersanyagforrások, a piacok, valamint a nyersanyagok és a készárúk szállításához szükséges szárazföldi és vízi utak tekintetében. Ennek folytán a főnti csoportokat egymástól mélyreható, sokszor áthidalhatatlan ellentét választja el. Ha az egyes csoportok helyzetét vizsgáljuk, akkor a következő megállapításokat tehetjük:

Az amerikai csoport gazdasági egyeduralmának útjában áll az angol csoport Kanadában és Argentínában, a japán csoport a távol keleten és a Csendes-tengeri szigeteken.

Az angol-olasz csoport köreit háborgatja az amerikai csoport Kanadában és Argentínában, Japán a távol Keleten, különösen Kínában, a francia cso-

port a Földközi-tengeren, továbbá az Atlanti-óceán és az Indiai-tenger felé vivő tengeri utakon.

A francia csoport az angol-olasz csoporttal szemben áll a Földközi-tenger medencéjének uralma kérdésében.

A japán csoport, mint az előbbiekből látható, az amerikai és az angol-olasz csoporttal áll több helyen szemben.

Úgy az amerikai, mint az angol-olasz, francia és japán csoport teljesen egységes abban, hogy a forradalmi csoport (Szovjetország és Kína) óriási és gazdag területei mérhetetlen nyersanyagforrásaival és a két országnak több mint 500 millió lakosával olyan lehetőségeket nyújt, mely lehetőségekért érdemes *rövid időre* háttérbe szorítani azokat az ellentéteket, melyek egymással szemben fönnállanak. — *Nyersanyagforrások és piac*, ez kell a kapitalista gazdaságnak, mindkettő megkapható, ha Szovjetország és Kína a kapitalista gazdasági csoportoknak rendelkezésére áll, tehát megállapítható, hogy egységes, aktuális és áthidalhatatlan világpolitikai ellentét a kapitalista-imperialista országcsoportok (Amerika, Anglia-, Olasz- és Franciaország, Japán) és a forradalmi országok (Szovjetország és Kína) között áll fönn, tehát a diplomáciai és ezzel egyidejűleg a hadászati nagy csoportosításnak ebben az irányban való kialakítása a kapitalista-imperialista titkos diplomáciának a „nagy“ feladata. Nem könnyű feladat! Kína fölött nehéz a megegyezés. Amerika, amelynek nincsenek koncessziói a régi időkből, a „nyitott ajtó“ politikáját követte. Ez azt jelenti, hogy ellene van azoknak az egyenlőtlen szerződéseknek, amelyeknek révén Kínában kiváltságokat biztosítottak maguknak az előbbi háborúk után Anglia, Japán és Franciaország.

Ez az ellentét azonban semmiképp sem akadályozta meg az amerikai flottát, hogy az angol flottával együtt ne ágyúzza Nanking nyílt városát és annak védtelen népét. Azokat az ellentéteket, melyek Kínában az angol és japán csoport között fönnállanak, a kínai nemzeti forradalom egyidőre elsimította és ismét csak rövid időre, bizonyos mértékig a két államszociális csoport elkülönítette érdeklődéseit. Japán nyíltan az északi ősapókat támogatja a déliekkel szem-

ben, Anglia viszont hajóival a déliek hátát fenyegeti előnyomulásuk közben. A kínai piac elvesztésétől való félelem az egységes kínai nemzeti állani kialakulásától való irtózás összehozza ezeket az ellentétes érdekű hatalmakat.

A kínai forradalom időleges veresége Keleten megkönnyítette némileg a kapitalista-imperialista csoport helyzetét. Nem lehet ugyan azt mondani, hogy a kínai kérdésben sikerült megteremteni a teljes egységfrontot, azonban a két leginkább érdekelt állam, Anglia és Japán között olyan természetes munkamegosztás-féle jött létre távol keleten. Japánnak érdekei Mandzsúriában és Kelet-Mongoliában mindenképpen azt parancsolják, hogy gátat vessen a kínai forradalom haladásának észak felé és megakadályozza azt, hogy az oroszok támogassák a különböző déli nemzeti alakulásokat. A déli nemzeti hadseregek bomlása ezidőszerint viszont önmagában is biztosíték Angliának arra, hogy érdekei Délkínában pillanatnyilag (1927 október) nem forognak túlságos veszedelemben. így lehetővé vált, hogy Anglia csapatait India északi határán, Afganisztán körül csoportosítsa és a Kínában összpontosított 40 ezer főnyi hadseregét is idevezesse.

Szovjetoroszországgal szemben a helyzet bonyolultabb, mint Kínával szemben. *Az angol nagyipari kapitalizmus válságban van.* De Angliát a piac kérdésén kívül Szovjetoroszország ellen hajtja egész sereg belpolitikai szempontja is. Ezek között a legfontosabb, hogy *Nagybritanniát alkotó egyes részek kapcsolatai mindjobban lazulnak.* Amikor 1921-ben *Lloyd George* a sikertelen intervenciós kísérletek után megszüntette a blokádot Szovjetoroszország ellen, az angol közvélemény azt remélte, hogy Angliának sikerülni fog békés eszközökkel gyarmatává tenni Szovjetoroszországot. Oroszországnak azonban sikerült föntartania külkereskedelmi monopóliumát, amely erősen gátolja a belső orosz iparral való konkurenciát és az országnak idegen árukkal való elárasztását. Sikerült továbbá saját iparuk színvonalát is jelentékenyen emelni és az angol monopóliumtörekvésekkel szemben Németországban is gazdasági és részben politikai támaszt találni. Ehhez járult még, hogy Oroszország“ befolyása a távol és a közeli

Keleten erősödött, minek következtében birodalom befolyása ezen a területen csökkent.

Emellett kétségtelen, hogy az angol munkásmozgalom egy bizonyos mértékig radikálizálódott az utóbbi esztendőkből. A bolsevikieknek ugyan nem sikerült az angol munkásmozgalomban megvetni a lábukat, mint ahogy azt az angol-orosz szakszervezeti bizottsággal való manőverezési kísérleteik útján remélték, mégis kétségtelen, hogy ma *az angol munkásmozgalomban eléggé jelentős balra tolódás látszik*. Mindezek a körülmények együttesen kiváltották az angol konzervatív kormány részéről azt a lépést, amely az angol-orosz diplomáciai viszony megszakítására vezetett. Ettől kezdve *Anglia minden útonmódon*, minden eszközzel — még a Népszövetség révén is — *lázasan készíti elő Szovjetország izolálását* nyugaton és keleten egyaránt,

Az angol diplomáciai helyzet azonban nyugaton és Középeurópában egyaránt nagyon bonyolódott. Itt ugyanis az államok közötti konfliktusok egész serege áll az angol diplomácia egységfrontot tervező munkájának útjában. A pénzügyi és diplomáciai izolálás már csaknem egészen sikerült. Franciaországban, ugyan a kistökések nyomása, akiket az orosz kölcsön visszafizetésének ígérete nagyon csábít, megakadályozta a diplomáciai viszony teljes megszakítását, de Oroszországnak mégis el kellett tűrnie azt a diplomáciai vereséget, hogy *Racovscit* visszahívja és új követet nevezzen ki.

Olaszországban Mussolini fölmondta a barátságot a bolseviki diplomáciának, amellyel sokáig erősen kacérkodott és Középeurópában is teljesen zátonyra futottak az esztendő óta tartó tárgyalások, amelyek Szovjetország diplomáciai elismerésére irányultak. Mindinkább elhidegülni látszik Németország barátságos viszonya Oroszországgal, bár Németország nem akarja könnyen és olcsón eldobni azokat az előnyöket, amelyek az Oroszországgal való összeköttetésből származnak. A Lengyelország és Oroszország között megindult barátságos tárgyalások inkább manővernek látszanak az orosz politika részéről.

Bár ezek a konfliktusok Anglia malmára hajtják a vizet, viszont más érdekelletétek akadályoz,

zák az egységfront kialakulását. Angliának teljesen maga mellé állítania Olaszországon kívüli csak Magyarországot, Észtországot, Norvégiát, Finnországot, talán Svédországot és Lettországot is sikerült, ezenkívül Perzsiát és Afganisztánt. Anglia diplomáciájának azonban sok fejtörést okoz egyrészt a francia és olasz ellentét, másrészt a német-francia és német-lengyel ellentét, mivel a világháborút befejező békeszerződések következtében természetesen sem Közép-európa, sem a Balkán nem hozható össze egykönnyen egy közös hangya bolyba. A jugoszláv-olasz ellentét, a kisantant államok ellentéte Magyarországgal, a lengyel-litván ellentét szintén akadály a diplomaták habon:, felé rohanó automobilja előtt.

Az angol diplomácia mindamelllett máris egész sor sikert jegyezhet föl e nehézségek legyőzése dolgában. A lengyel-román, a jugoszláv-lengyel, a csehszlovák-lengyel, az olasz-román szerződések megkötése, a magyar-orosz és csehszlovák-orosz kereskedelmi szerződések megkötésének megakadályozása mind ennek a politikának egyes, bár kisebb jelentőségű etapjai. Az angol diplomáciájának legnagyobb sikerei egyfelől a francia-német közeledés, másfelől az angol-francia közeledés megteremtése az angol-olasz barátság teljes föntartása mellett.

Az új föladat, amelyet most Anglia megoldani igyekszik, Németországnak Franciaországhoz való további közelítése, másrészt a Németország és Lengyelország közötti közeledés létrehozatala, a francia-orosz szakítás teljessé tétele és a német elhidegülés előkészítése. Emellett fontos föladata a délkelet-európai egységes frontnak a kialakítása, melynek különböző fázisai: az olasz-jugoszláv, a magyar-román, a magyar-csehszlovák, a jugoszláv-görög és a jugoszláv-bolgár ellentétek elsimítása.

Nehéz volna rávilágítani azokra az eszközökre, amelyekkel Anglia titkos diplomáciája ezeknek a?, ellentéteknek a kiküszöbölésén dolgozik. Bizonyos az, hogy *az angol diplomácia sohasem volt nagyon skrupulózis az eszközök megválogatásában*, hiszen a titkos levéltáraknak háború utáni szellőztetéséből egy és más napvilágot látott, megtudtuk, hogy az osztrák-magyar monarchiának ugyanazt a területét

az angolok Szerbiának is és Olaszországnak is odaígérték. Ha tehát nehéz volna is rámutatni, milyen előnyökkel kecsegteti Anglia az érdekelt feleket, mert hiszen nehéz volna valóban mindegyiknek igazi előnyöket nyújtani, az angol diplomácia azonban nem fog zavarba jönni, ha ugyanazzal a mézes-madzaggal kell akár két-három vagy négy államnak a segítségét megnyernie.

Anglia befolyása folytán a háborús előkészítés eszközévé vált maga a Népszövetség is, amely a béke biztosítását volna hivatva szolgálni. A májusi és júniusi genfi tárgyalások azt a célt szolgálták, hogy a háború útjába álló ellentéteket simítsanak el. Még „Locarno“ sem tekinthető valami túlságosan nagyszabású „békemű“-nek, de Locarno továbbfejlesztése ellen most már valóban minden eszközzel hadakozik az angol diplomácia. Ne felejtjük el, hogy a Népszövetség szeptemberi ülészakán a kisállamoknak ugyan nem hosszúéletű „patkánylázadása“ a nagyhatalmak ellen azért történt, mert az angol, a francia, az olasz, sőt már a német diplomácia is csak *kulisszának használta föl a népszövetségi összefogást, hogy emögött folytasson tárgyalásokat a háború előkészítéséről* és intrikáljon a béke ellen. A Népszövetségnek és a nagyhatalmak diplomáciájának ezt a jellemzését Hollandia népszövetségi képviselője adta, akit bizonyára nem lehet azzal gyanúsítani, hogy bolsevista volna, még csak nem is szociáldemokrata.

A kisállamok föllépésének nem is volt egyéb eredménye, minthogy *Vandervelde* elvtársat kibuktatták a Népszövetség tanácsából és a nagyhatalmak diplomatái pedig „az illendőség szempontjából“ nem Genfben, hanem valahol az olasz tengerparton jönnek össze Mussolini államtitkárjának meghívására, hogy ott tárgyalják meg azt, aminek a kis országok majd engedelmeskedni tartoznak. Az eddigi tapasztalatok alapján nem kétséges, hogy *minél többet fognak beszélni a komünikék a békéről, annál eredményesebben folyt a tanácskozás a háború előkészítéséről.*

Angliának ezzel a politikai és stratégiai előkészületi munkájával szemben *Oroszország* — leg-

alább diplomáciájának munkájából kitűnőleg — a *háború elhárítása vagy talán inkább elhalasztása érdekében dolgozik*. Úgy látszik, Oroszországot gazdaságának a helyzete, valamint államszervezetének konszolidátlansága arra kényszeríti, hogy a békét keresse. Ezért kénytelenek az oroszok egyre-másra lenyelni az angol és francia kormánytól mindent, ezért igyekeznek még megalázás árán is föntartani a diplomáciai viszonyt Franciaországgal. De erre az ntra szorítja a szovjetkormányt az is, hogy gazdasági helyzetének helyreállítását csak külföldi kölcsönök vagy gazdasági koncessziók adása révén remélheti. Ezért kötöttek szerződést az amerikai petróleumérdekeltséggel, ezért engedték át a mangánérc kiaknázását egy amerikai érdekeltségnek és ezért kötöttek a németekkel is ipari és mezőgazdasági koncessziós szerződéseket. Mindezeknek kétségtelenül nagy szerepe van abban is, hogy a szovjetgazdaság némely téren elérte a béke színvonalát, bár éppen a vasipar még mindig majdnem 30 százalékkal marad az 1913. évi termelés alatt.

Oroszország gazdaságának fejlődése
Mezőgazdaság:

	Indexszámok az 1913. évinek százalékában	
	1926/27	1927/28
1. Bevetett terület — — — —	95.1	97.6
2. Lovak száma — — — —	82	88.2
3. Szarvasmarha száma —	106.3	112.3

Ipar:

1. Szén — — — — — — — —	105.2	122.3
2. Petróleum — — — — — —	109.7	120.7
3. Öntöttvas — — — — — —	70.5	82.3
4. Vas és egyéb fémek —	76.3	112
5. Textilárúk — — — — — —	105.4	112
6. Só — — — — — — — — — —	102	114.2

Szállítás:

1. A vasuti hálózat hossza	130.3	132
2. Szállítási forgalom — —	99.1	111.6

Az évi költségvetést a szovjet 1927—28-ra 5½

milliárd rubelben állapította meg, ami 12%-os emelkedést jelent az előbbi évvel szemben.

Ebből a statisztikából azt látjuk, hogy *Oroszország gazdaságilag a fejlődés útján van, azonban ez még távolról sem jelenti azt, hogy gazdasági nehézségeit sikerült legyűrnie oly mértékben, ami elengedhetetlen feltétele egy sikeres háborúnak.* Hiányzik mindenekelőtt a tőkéjük, aminthogy általában az orosz gazdálkodásnak a tőkehiány a jellemzője, különösen azóta, mióta, az angol diplomácia csaknem teljességében megteremtette a pénzügyi bojkottot Oroszország ellen. Nagy a hiány nyersanyagok és gépek dolgában is, mert hiszen az industrializálásra fordított befektetések legjobb esetben is csak négy-öt év múlva fognak jelentkezni az áruforgalomban kész áruk alakjában. Az orosz paraszt ma még nem tud sem: gépekhez, sem mindennapi fogyasztási cikkeihez hozzájutni olyan mértékben, amint arra szüksége volna. Ez az alapja a falu és város között még mindig meglévő és folyton meg-megújuló ellentéteknek.

Ha az orosz ipart újból hadilábra kellene állítani, ez kétségtelenül jelentékenyen növelné a ma is meglévő áruínséget a faluban és ez a falu és város közötti kapcsolatok további meglazulására vezetne; de nemcsak a faluban okozna elégedetlenséget, hanem megnehezítené a városok ellátását élelemmel és alapjában rendíthetné meg az évek óta elfogadott úgynevezett *új gazdaságpolitikát.* Ezért *ragaszkodnak az oroszok — kényszerűségből — a békéhez és csak jóval távolabbi perspektívában képzelhető el támadó háború Oroszország részéről Európa ellen, mert ma egy ilyen háború kétségtelenül a szovjetrendszer összeomlására vezetne.*

Nagy kérdés azonban, hogy *Oroszországnak ez a kényszerű pacifizmusa elegendő-e a háború elkerülésére?* Oroszország készületlensége és az a gondolat, hogy minden újabb békés esztendő az orosz gazdaság és ezzel a háborús fölkészültség megerősödését jelenti, fokozza az angol diplomácia erőfeszítését. Minél hamarabb készül el az angol diplomácia a, háborús előkészületek betetőzésével, annál készületlenebbül fogja találni a háború Oroszországot.

De nemcsak az orosz kérdés az egyetlen gyújtóanyag Európában és még sokkal több olyan van,

amely a világ valamely más pontján éppen csak egy szikrára vár, hogy kirobbanjon. Ma, amikor az egész világ politikai és gazdasági szempontból egyetlen nagy organizmusnak tekintendő, csodák csodája volna, ha még csak néhány esztendeig is „élvezné“ az emberiség ezt a mai, békének nevezett állapotot. Bizonyos az, hogy *a tömegek békeakarása, életföntartási ösztöne a háborúval szemben erősebb, mint volt 1914-ben.* De az igazságtalan békék sorozata, az országokat elválasztó politikai és gazdasági határok meghosszabbítása nagyon, megnövelte a politikai konfliktusok lehetőségét. Azt sem szabad elfelejteni, hogy *a világháború óta már nyolc korosztály nőtt fel,* egész új nemzedék, amely csak könyvből ismeri a lövészárkot, a drótsövényt, a gránátot, a gépfegyver kattogását, a tankot, a repülőátadást és a mérges gázokat. Ezeknek a korosztályoknak az ellenállása a háborúval széniben természetesen sokkal csekélyebb, mint azoké volt, akiknek a technika ilyen vívmányait a maguk testén kellett tapasztalniuk. Minden ok megvan tehát arra, hogy *a béke barátja, a háborús vérontás ellensége optimizmus nélkül, elboruló szemekkel nézzen a legközelebbi jövő elébe.*

IV.

Leszerelés — fegyverkezés

Amilyen szerepet az imperialista kapitalizmus nyersanyagforrásokat és piacokat kereső és szükség-szerűen háborúhoz vezető tendenciáival szemben a polgári pacifizmus játszik, ugyanolyan szerepet tölt be a tényleges háborús előkészületekkel szemben a leszerelés jelszava, a Népszövetség leszerelési konferenciája. Mialatt a titkos diplomácia a legnagyobb aktivitást fejt ki nyílt és titkos, úgynevezett biztonsági szerződések és katonai konvenciók kötése iránt, míg a kulisszák mögött folynak a háborús szövetségeket előkészítő tárgyalások, addig a nyilvánosság előtt ülészik a Népszövetség leszerelési konferenciája, illetőleg pontosabban a Népszövetség leszerelést előkészítő konferenciájának az előkészítő bizottsága.

Már a Népszövetség szeptemberi tanácskozásait megelőzően is többé-kevésbé világos volt a kritikus megfigyelő számára, hogy ez a leszerelési konferencia erősen hasonlít ahhoz a vászonhoz, amit Penelope, egy régi görög mithoszi hősnek, Odüsszeusznak a felesége szőtt. Odüsszeusz évekig tartó kalandozása alatt Penelope azzal hitegette türelmetlen kérőit, hogy akkor választ közülük férjet, amikor kész lesz a vászon kelengyéje számára. A hű feleség azonban amit nappal szőtt, éjjel fölbontotta. Igaz, hogy a titkos diplomáciának nem sok fölbontanivalója akadt azon a vásznon, amelyet a leszerelési bizottságban készítettek elő a nappali nyilvánosság előtt a kiküldött többé-kevésbé súlytalan politikusok. Amerika egyáltalában nem vett részt ebben a leszerelési bizottság-

ban, *Coolidge* elnök a három legnagyobb tengeri hatalmat: Amerikát, Angliát és Japánt külön leszerelelési értekezletre hívta össze. Itt, ahol a nagyhatalmak egy konkrét kérdéssel voltak kénytelenek foglalkozni, tüstént világossá vált, hogy a *leszerelés komolyan szóba sem jöhet*.

Természetes, hogy a leszerelés kérdésében a nemzetközi szociáldemokrácia vezetőinek nagy része reális és teljesen megokolt szkepszist tanúsít. Nagyrészt vége van már azoknak az utópiáknak, amelyek azt hirdették, hogy a leszerelés kérdését meg lehet oldani a kapitalizmuson belül is. Mindinkább beigazolódik a régi szociáldemokrata jelszó igazsága: „*o szocializmus a béke, a kapitalizmus a háború*“. Ez a nagy igazság ma, a világháború tanulságai után még inkább igaz, mint volt a háború előtt, pedig mai-akkor is sokszorosan hangsúlyozta *Engels*, aki egyebek közt kitűnő és szakértő katonai író is volt, hogy *a munkásosztály hiába törekszik a kapitalista rendszeren belül leszerelésre* és ezért a munkásosztály katonai programjául tűzte ki, hogy az állandó hadsereget néphadsereg, demokratikus milícia váltsa föl.

Mint minden háború után, úgy *a világháború után is természetesen erősödött a vágy, hogy megakadályozzák az új háborút*. Ahelyett azonban, hogy a, háború gyökerére illesztették volna a fejszét, a leszerelés utópiáját hajszolták, holott világos, hogy a nemzetközi imperialista rendszer mellett, amikor a vezető nagyhatalmak egyike-másika valamennyi világrészben gyarmatosító politikát folytat és amikor a gyarmati föl szabadulási mozgalmak; mind nagyobb és nagyobb erővel törnek az anyaországgal való összeütközés felé, nem lehet szó leszerelésről. Ebben a helyzetben a leszerelésnek, csak az a módja képzelhető, aminőt a versaillesi, trianoni és saintgermaini békék jelentettek, *egyoldalú leszerelés, amely csak a legyőzötteket fegyverzi le*. Európa leszerelése utópia, amikor Amerika fegyverkezik, Japán fegyverkezik és itt Európában Mussolini nyíltan alkalmazza Olaszországra Vilmos császár háborúelőtti jelszavát, hogy nekik *több hely kell a nap alatt*, mint amennyi eddigé volt. Emil *Vandervelde* elvtárs, a belga külügyminiszter 1926 októberében tartott beszédében nyíltan ki is mondja:

„A leszerelés vagy általános lesz, vagy nem lesz. És ha közhely is, meg kell mondani, hogy morális leszerelés nélkül a materiális leszerelés sem lehet, sohasem más, mint vagy kiméra vagy csalás.“

Vandervelde elvtárs igazát talán még azzal lehetne megtoldani, hogy viszont *a morális leszerelés elő feltétele a gazdasági leszerelés, vagyis az olyan gazdasági rend, amelynek belső erői nem vezetnek szükségszerűen háborúhoz.* Ennek a feltételnek a kapitalizmus nem tud eleget tenni, a gazdaságnak ilyen új rendjét csak a szocializmus tud,]a megvalósítani.

Julius Deutsch elvtárs, az osztrák szociáldemokrácia egyik katonai szakértője és volt hadügyi államtitkár még szkeptikusabban áll szemben a leszerelés kérdésével *Wehrmacht und Sozialdemokratie* című könyvében. Ebben a könyvben a Szocialista Munkás-Internacionále leszerelési bizottsága által kibocsátott kérdésekre ad feleletet. Arra a kérdésre, vájjon össze kell-e hívni, mihelyt lehetséges, a leszerelési konferencián képviselt országokat, hogy nyilatkozzanak, milyen leszerelési rendszabályokat volnának hajlandók a maguk részéről megvalósítani, *Deutsch* elvtárs a többek között a következőket válaszolta:

„Leszerelési konferencián egész bizonyosan ma már csak azért sem volna elérhető megegyezés, mert hiányoznak a használható dokumentumok egy szakszerű tanácskozás alapjául. Ezeket a szakszerű adatokat előteremteni, a fegyverkezés mértékét és módját megállapítani törekszenek most a Népszövetség leszerelési bizottságának albizottságai, anélkül, hogy ezen a téren messze mentek volna.“

Megállapítja azután *Julius Deutsch* elvtárs, hogy egy leszerelési konferenciának aligha volnának valami nagy eredményei, viszont a székszise akkor bontakozik ki teljességében, amikor a leszerelés dolgában teendő saját állami kezdeményezésről, a „*saját ország*“ védelméről, másszóval a *haza védelméről* van szó. Ebben a kérdésben *Deutsch* elvtárs arra az álláspontra helyezkedik, amelyen a háború alatt állottak különösen az ántántországok szociáldemokratái, akik azért állottak hazájuk uralkodó-

osztálya mellé a háborúban, mert abban a meggyőződésben voltak, hogy a német és osztrák-magyar militarizmussal szemben a nyugati demokráciákat védik.

Deutsch elvtárs a következőket mondja: „Egy ország szociáldemokráciája nem könnyen veheti magára a felelősséget, hogy éppen ez az ország szereljen le, tekintet nélkül a többi országokra... A szociáldemokratáknak Ausztriában nem marad más hátra, mint saját országuknak fölszerelésére gondolni, ha nem akarnak bűntárs lenni abban, hogy a Köztársaság a reakciós Magyarországnak védtelenül legyen kiszolgáltatva.“

A fegyverkezés tehát folyik. Szinte már félni lehet az újabb leszerelési konferenciáktól, mert a katonai sajtók hiányos adatai is azt mutatják, hogy *minden sikertelen leszerelési konferenciát a fegyverkezésnek egy-egy újabb erősödése követi.*

A következő táblázatokban a Népszövetség által közzétett adatok és más források alapján a különböző, sokszor ellentétes adatok összevetésével megkísérlem hozzávetőleges képet adni arról, hogyan fegyverkezik a világ.

A hadiköltségvetések adatai a következőket mutatják az öt legnagyobb hatalom hadikiadásaira vonatkozóan:

Allam	1913-ban	1927-ben	Egy lélekre eső kiadás
Franciaország	350	300	7
Anglia	430	578	13.15
Olaszország	81	203	5.25
Egyesült-Államok	202.5	685	6
Japán	60	242	4.1
	1123.5	2008	7.9
Szovjetország	adatok hiányzanak		2.15*

Ezek a hivatalos adatok természetesen nem fedik teljesen a valóságot, de legalább megközelítik.

Érdekes lesz a szárazföldi hadseregek számáról összeállított következő kimutatás is.

* A Frankfurti Zeitung szerint.

A hadsereg száma ezrekben:

Allam	1913	1923	1927	Ezer lakosra esik katona
Franciaország — — — —	546	732	729	18
Anglia (reguláris és terri- torialis hadsereg — — —	441	339	372	8.5
Olaszország 1927-ben, bele- értve a fasiszta mili- ciát is) — — — —	400	248	527	13.5
Egyesült-Államok — — —	226	372	429	3.8
Japán — — — — — — — —	275	236	205	3.5
	1188	1917	2262	

Szovjetoroszország reguláris hadseregét a különböző források 600—800.000-re teszik, azonban a katonai kiképzés sehol sem olyan általános és sehol sem fogja át a lakosság oly nagy tömegét, mint Oroszország úgynevezett területi hadseregszervezete mellett, amelyben csaknem az egész férfi- és női lakosság 18 éves korától kezdve rendszeres katonai kiképzésben részesül.

A hadsereg fejlődését azonban nemcsak a számok mutatják. Csaknem mindenütt, ahol általános hadkötelezettség van, a régi *két-három éves hadiszolgálatot leszállították egy vagy másfél évre*, úgy hogy a kiképzés alá eső évi kontingens jóval nagyobb, mint a háború előtt volt. Emellett a reguláris hadseregen kívül irreguláris katonai alakulatok, fasiszta szervezetek különféle fajtái részesítik sok országban katonai kiképzésben és fogják össze katonai jellegű szervezetekbe a lakosságot. *Mennyiségi viszonylatban tehát a lakosság katonai kiképzése a legtöbb európai országban elérte a maximális határt.*

A hadi technika fejlődéséi a világháború óta még vázlatban is csak alig érinthetjük. A hadseregek mechanizálása elérte csaknem maximális határát. A következő háborúban a tankok által szállított gyalogság főfegyvere a puska helyett a *gépfegyver és a gyalogsági ágyú lesz.* Mindkét fegyvernem nagy tökéletesedéssel ment át. A régi Maxim-gépfegyver súlya hűtővízzel együtt 32 kilogram volt, az állványé 34 kilogram, a mai nehéz gépfegyver súlya hűtővízzel együtt 17 kilogram, az állványé 18 kilogram.

A kézi gépfegyverek, az automatikus kézifegyverek, amelyek a világháború alatt inkább csak kivételesen Jöttek még számba, ma a gyalogság általános fegyveréivé lettek. 1914-ben Franciaországban egy gyaloghadosztálynak 24 nehéz gépfegyvere volt, ma 152 nehéz és 332 könnyű gépfegyvere van. 1914-ben az Egyesült-Államokban egy gyaloghadosztálynak szintén 24 gépfegyvere volt, 1927-ben 155 nehéz, 792 könnyű gépfegyvere van.

A *tüzérségi fölszerelés* dolgában is nagy fejlődés mutatkozik. Az ágyuk lőtávola 1918 óta jelentékenyen növekedett. Az Egyesült-Államok hadseregében használt 75 milliméteres tábori ágyuk lőtávola 1918-ban 11.5 kilométer volt, ma 13.7 kilométer. A 150 mm-es taracké 1918-ban 11 km, ma 23.5 km. Legnagyobb a haladás a francia hadsereg tüzérségi fölszerelésében: az 1897-es mintájú 75 mm-es tábori ágyú lőtávola 11.2 km volt, az 1925-ös mintájú tábori ágyú lőtávola 12.7 km. Az 1917-es mintájú 155 mm-es ágyú lőtávola 11.6 km volt, ma 16.5 km. Az 1903-as mintájú 24 cm-es nehéz ágyú lőtávola 16.5 km volt, az 1920-as mintájú 55 cm-es messzehordó ágyú lőtávola 22 km volt, a háboruutánié állítólag 150 km. Ez az ágyú speciálisan az angolok ellen készült.

A haditechnika terén a legnagyobb fejlődést mégis a *légi flottánál* tapasztaljuk.

A szárazföldi és tengeri repülőgépek száma:

	1923	1927	1930—32-re tervezett szám
Franciaország	1350	1640	2650
Anglia	385	700	900
Olaszország	250	800	1350
Egyesült-Államok	420	700	950
Japán	250	500	700
Összesen	2655	4340	6555

Ebből a táblázatból az tűnik ki, hogy három-négy év alatt a nagyhatalmak légi flottája csaknem kétszeresére nőtt és ugyanilyen tempójú növelést vettek tervbe a legközelebbi három-négy esztendőre is.

A mennyiségi fejlődésen kívül azonban szinte *csodálatraméltó fejlődést mutat a repülőgépeknek hadi célokra való használhatósága is*. Csak egy-két adat: a földérítő repülőgépek átlagos sebessége óránként 1918-ban 130 km, 1927-ben 190 km. A bombavetőgépek ható rádiusa (a maximális repülőtávolság fele) átlagban 1918-ban 300, 1927-ben 500-600 km. A repülőgépek által vihető bombák maximális súlya 1918-ban 1000 kg, 1927-ben 2000 kg.

A tengeri fegyverkezés korlátozására a washingtoni konferencián, ugyan egész sor határozatot hoztak, de azért ez is állandóan fejlődik. Anglia páncélos cirkálóinak száma 1922-ben 48 volt, 1926-ban 47, de 1920-ban már 68 lesz. Az angol tengeralattjáró hajók száma 85, 49, 73, ugyanezekben az időpontokban, amellet a tengeralattjáró hajók maximális tonna tárta Ima 6400-ról 8000-re emelkedett. Az Egyesült-Államok páncélos cirkálóinak száma ugyanezen években a következőképen emelkedik: 23—33—41. Tengeralattjárók: 126—134—142. Legerősebb a francia tengeralattjárók emelkedése: 51—54—112.

A „leszerelésnek“ ebben a korszakában *a hadiipar is hatalmas fejlődésnek indult*. A háborúra való gazdasági előkészület hihetetlen mérveket Öltött. A rombolás technikája új csúcspontot ért el. Nem lehet ugyan tiszta képet alkotni arról, hogy mik vannak előkészületben a különböző államokban, kétségtelen azonban, hogy a vegyipar a mérges gázgyártás terén napról-napra újabb és tökéletesebb hadianyagokat produkál.

A háborús előkészítésben nem maradnak el *a: új mozgósítási és háborús törvények* sem, amelyek a lakosság nagy részét, a gyermekektől az aggokig beállítják a háború szolgálatába. Ezek a törvények megvalósítják a nagy francia forradalom, egyik tábornokának szavait, aki 1794-ben egyik parancsában a következőket írta:

„A fiatalemberek a csatába fognak menni, a házasok a fegyvereket fogják kovácsolni, az asszonyok a ruhákat fogják varrni és a kórházakban fognak szolgálni, a gyermekek ócska fehérneműkből tépést fognak készíteni, az aggok a piacra vitetik magukat, hogy a harcosokat bátorságra tüzeljék.“

Az új francia törvény szerzői, *Noden-s* genera-

lis és *Paul Boncour*, a forradalmi tábornoknak ezeket a szavait következőképpen fordították a modern francia imperializmus nyelvére:

„... Az első naptól kezdve az egész nemzet, amely nem vonul be a hadseregekbe, kell hogy részt vegyen a csapatok felszerelésének a munkájában... A nemzeti védelem napján nincs többé különbség azok között, akik katonák és azok között, akik már nem katonák.“

Az angol független munkáspárt lapja, a *New Leader* szerint kétségbe kell esni azon, hogy *Paul Boncour* részt vett ilyen törvény kidolgozásában, hiszen ebben a törvényben háború esetére mozgósítva van minden emberi és állati, minden szerves és szervetlen anyag a háború céljaira. A törvény XI. §-a világosan kimondja, hogy *mobilizálás esetén a minisztérium rekvirálhatja az összes szakszervezetek, szövetkezetek, társaságok és vállalatok szolgálatait*, és így még a szakszervezeteket is a háború szolgálatába kényszeríti.

Ilyen tehát a leszerelés a gyakorlatban. A világháborút bizonyára nem készítették elő ilyen, mindenre kiterjedő gonddal, mint ahogyan most készül az új világháború; de azért a hivatalos történetírás, publicisztika és emlékiratok tömege minden hadviselő államban minden eszközzel igyekszik bebizonyítani, hogy az illetőnek a saját országa nem akarta a háborút. A diplomáciai és katonai emlékiratokból az derül ki, hogy 1914-ben a háború minden vezető politikusnak és katonának erőlködése és akarata ellenére tört ki, akinek szava volt a háború és béke kérdésének eldöntésében, az mind csak a békét akarta. És a háború mégis kitört!

Nem közömbös ugyan a következő háború szempontjából, *kik voltak a főbűnösök a háború előidézésében*, de számunkra mégsem ez a kérdés fontos, nekünk az a lényeges, hogy tudjuk, *mi idézte elő a háborút!* Ezt azután tudjuk is, *a bűnös az imperialista kapitalizmus volt.* Ugyanaz az *imperialista kapitalizmus készíti elő lázas erőlködéssel az új háborút* és amint halad a fölfegyverkezés, annál kevésbé igyekszik a leszerelés jelszavának függönye mögé rejteni, hiszen ez a lepel ma már oly átlátszó, hogy csak aki nem akarja, az nem látja mögötte a

fölvonuló hadseregeket, az ágyúk, a tankok, a repülőgépek és gázbombák tömegét. Minél közelebb jutunk a háborúhoz, annál világosabban rajzolódik e sötét színpad falára a dönthetetlen igazságú régi jelszó:

A kapitalizmus a háború — a szocializmus a béke.

V.

Magyarország és a háború

Aki a magyar napisajtót figyelemmel olvassa, annak azt kell látnia, hogy különösen egyes lapok szerint nincs olyan ország, amely annyira óhajtáná a háborút, mint Magyarország, amelynek lapjai katonai írók tollából már egyenesen haditerveket is közölnek. Természetesen ez az előkészület elsősorban a lelkek fölkészítését célozza; fegyverkezés dolgában Magyarország nagyon elmarad a többi európai államok tempója mögött. A trianoni béke leszerelte Magyarországot, minimumra korlátozta a fegyverkezést és éppen ez magyarázza meg azt, hogy miért igyekszik a magyar polgári sajtó lehangosabban uszítani a háborúra, mert az ő reményeik szerint egy új háború megszüntetné a fegyverkezés korlátait és feldöntené a trianoni békét. A felelős tényezők kormánynyilatkozatai természetesen mérsékeltebbek, mint a felelőtlen tényezők, a polgári sajtó hangja. Ebből a hangkülönbségből azonban tévedés volna a politikai gondolat lényeges különbségére következtetni.

Kétségtelen, hogy a fentebb vázolt rendszer mellett, amelyben a világpolitika és stratégia többé nem egyes államokkal, hanem az államok csoportjaival számol, *Magyarország mint kis ország, mint az imperialista politika objektuma, nem egykönnyen vonhatja ki magát az új háborús fölfordulásból.* Különösen amikor, mint említettük, ezt nem is nagyon akarja.

A háború előtt Magyarország az Osztrák-Magyar Monarchia és a hármas szövetség keretében

még régi határai között is nagyrészt *tárgyú* és csak kismérvolt *alanya* az imperialista politikának. *Tárgya* volt annyiban, amennyiben a német és osztrák finánc-tőke vezette pórázon, *alanya* volt annyiban, amennyiben a magyar ünánc-tőke is a Balkánon és Kelet felé („*Drang nach Osten*“) terjeszkedni törekvő német politika mögött állott. A háború előtt a beavatatlanok előtt még úgy tűnt föl, mintha Magyarországnak nem lett volna érdeke a háború, legfőképpen a mezőgazdaságot érdekelte a szerb disznókivitel, holott kétségtelen, hogy már a háború előtt a bankok útján nagymértékben összeolvadt a nagyipari és mezőgazdasági tőke és így a háborúbakeverődés a bankokban erősen érdekelt külföldi tőke útján az ipari és mezőgazdasági tőkének egyformán tulajdonítható.

A Trianon utáni Magyarország megcsónkítva, nagymértékben életképtelenné téve, még inkább ilyen kettősség helyzetében van. Még inkább *tárgya* lett az imperialista politikának, mint minden kis állam, a balkanizált Középeurópában. De azért *alanya* is az imperialista politikának, mert a háborúelőtti területéhez képest iparából lakosságához viszonyítva aránylag nagy része maradt meg, de úgyszólván semmi nyersanyagforrásaiból. A nagybirtok szesztermelése éppúgy nélkülözi a fogyasztópiacot, mint az ipar. Magyarország tehát mai állapotában arra van kárhóztatva, hogy egyik vagy másik nagyhatalom hatalmi csoportjában vazallus, valószínű hűbéres állim legyen, ami azonban nem zárja ki, hogy Magyarországnak magának is ne legyenek imperialista céljai. így azután Magyarország egyrészt azért, mert kicsi állam, de azért is, mert szükségszerűen arra törekszik, hogy az önrendelkezési jogától megfosztott, elcsatolt Magyarország fölszabadulását elősegítse (a nagyipar és nagybirtok természetesen olyan területeket is meg akar szerezni, amelyre az önrendelkezési jog értelmében jogot nem formálhat), mindenképpen arra a sorsra van kárhóztatva, hogy *ágyútöltelék szállítója legyen egyik vagy másik nagyhatalomnak*.

Ez a magyarázata annak is, hogy Magyarország függetlensége ellenére sem folytathat és nem is folytat független külpolitikát. Az Osztrák-Magyar Mo-

narchia fölbomlása óta Magyarország független államként szerepel a térképen, hiszen nincsenek közös ügyei Ausztriával, de azért Magyarország függetlenségéről beszélni vagy illúzió, vagy szándékos félrevezetés. Magyarország nem független állam egyrészt azért, mert a trianoni imperialista béke, ha nem is életfogytiglan, de hosszú esztendőök sorára (mindenesetre a mai imperialista nemzetközi politikai konstelláció életfogytáig) függő helyzetbe hozta a győztes államoktól. De nem lehet független állam Magyarország azért sem, mert *az uralkodó osztályok minden erejükkel igyekeznek az országot függő helyzetbe hozni egyik vagy másik nagyhatalommal szemben.* Ezt a politikát a magyar diplomácia nyelvén *orientációk erésésnek* hívják.

Egynéhány lap még Lovászy Márton nekrológiájában is rovására írta azt a valóban naiv kijelentést, amelyet a régi parlamentben tett, amikor Tisza István bejelentette a háború elvesztését, hogy „Mi ántánt-barátok vagyunk“. A trianoni béke aláírása idején egyik legyőzött államban sem volt olyan erős ántánt-baráti orientáció, mint az ellenforradalom Magyarországon, ahol ez az orientáció egy *Troubridge* admirálisra, *Gordon* generálisra és még a *Horovitz Náthán* nevű amerikai ezredesre is kiterjedt. Ki emlékszik még *Stead* ezredesre, aki politikai tényező lehetett valaha, Magyarországon. Engels állapította meg, hogy a *külpolitika mindenkor függvénye a belpolitikátlak,* de milyen mélyre kellett sulyednie belpolitikailag annak a Magyarországnak, amelyben Horovitz Náthán és Stead ezredesek lehettek külpolitikai tényezők.

Ez a külpolitikai orientáció nem akadályozta meg a trianoni békét, de a trianoni béke sem akadályozta meg azt, hogy Trianon után a külpolitikai orientáció Franciaország felé ne forduljon. A harcos irredenta politika még virágkorában is csak külszín, volt, csak a tömegek számára csinált agitáció. A külpolitika igazi tényezői már akkor megpróbálták a Trianon-ellenes harcnak úgynevezett reálpolitikai módszerét, kompromisszumos formáját venni alkalmazásba, amikor szó lehetett arról, hogy a francia tőkének adott kedvezmények, a magyar vasutak bérbeadása fejében kellene Magyarországnak területi engedmé-

nyeket szerezni, amint ez a *Paleologue-levél* kapcsán kiderült.

Ez a politika azonban sikertelen maradt, mert Franciaország számára Magyarország támasztéknak kellett volna Németország ellen, de viszont Franciaország saját kontinentális hegemoniáját csak úgy biztosíthatta, ha a békeszerződések által teremtett új helyzet, különösen Németország rovására érintetlenül fönmarad. Ennek a status quo-nak Magyarország természetesen biztos támasza nem lehetett, Franciaország a támaszt csak a kisántántban csoportosult államokban kereshette, amelyeket a békeszerződések nagyranöveltek Ausztria, Magyarország, Bulgária és Németország rovására és így nekik is, mint Franciaországnak, fontos érdekük a békeszerződések sértetlenségének biztosítása.

A hivatalos irredentizmusnak utópiás és tehetőségtelenül vezetett kalandorpolitikája és ezzel együtt a francia, orientáció is csődöt mondott, a magyar nagyipart és nagybirtokot gazdasági érdekei pedig ettől a politikától el és olyan politika felé hajtották, amely elsősorban gazdasági kérdésekkel, az államháztartás és a. magángazdaság szanálásává! foglalkozik. Új külpolitikai éra kezdődött tehát Magyarországon. Az állam pénzügyi és gazdasági politikájának kényszerűségei, valamint a nagyipar és nagybirtok termelési és kereskedelmi érdekei arra szorították a kormányt, hogy *igyekezzék kivergődni a teljes politikai izoláltságból*. Ennek az ára, egyebek között, természetesen az irredenta politika hivatalos támogatásának föladása volt.

A magyar politika elment Kanosszát járni a kisantant államaihoz is, mert csak ezeken keresztül lehetett hozzájutni a szanáláshoz szükséges kölcsönhöz és csak rajtuk keresztül lehetett bejutni a „*nemzetek nagy testvériségének*“ keresztelt *Népszövetségbe*. Ugyanezek a motívumok, elsősorban a. nagyipar piac-keresései és a nyersanyag kérdése, amelyek Magyarországot a Népszövetség felé hajtották, egy időre még a Szovjetoroszországgal való kacérkodást is létrehozták. Kánya, báró, a berlini magyar követ, Gratz Gusztáv volt külügyminiszter és mások Szovjetoroszország felé orientálódtak, Fenyő Miksa már petróleumüzleteket bonyolított le a szovjettel, Gratz

és Daruváry volt külügyminiszterek pedig a Pester Lloydban és a Pesti Naplóban az Oroszország felé való orientálódás szükségét hirdették nemcsak gazdasági és kereskedelmi összeköttetések szempontjából, hanem politikailag is azzal a megokolással, hogy az Oroszország és Románia közötti érdekelleték egészen természetessé teszik Magyarország számára ezt az orientációt. A szovjetnek Besarábia, nekünk meg Erdély — ez volt a cikkek? értelme a sorok között.

Eközben azonban a Népszövetségben teljesen föülkerekedett Anglia. Az angol érdekek dominálása nyomán a nemzetközi politika előterében többé már nem az a kérdés állott, hogyan lehet Németországot gúzsbakötve tartani, hanem az, hogyan lehessen összefogni egész Európát Szovjetország ellen. Locarno, ha Briand dicsekszik is vele. mégis az angol külügyi politika sikere volt, mert ha nem is forgatta föl a békeszerződések által teremtett európai helyzetet, de mindenesetre kirántott egy tartóoszlopot Franciaország kontinentális hegemóniája alól. A német-orosz barátságon is rést ütött ez a szerződés és Németországban is kezdetét vette a nyugati, orientáció. Emellett az angol diplomáciának sikerült Olaszországgal élet-halálra szóló barátsági viszonyt teremteni és részben Olaszországon keresztül, részben önállóan nagyarányú balkán-politikát inauguralni a balkanizált Kelet- és Középeurópában. A francia befolyás alatt álló kisantant egységét sikerült megbontani egyrészt a román-olasz szerződés útján, másrészt azzal a szerződéssel, amelyet Mussolini Albánia jelenlegi uraival kötött Jugoszlávia ellen forduló éllel.

Ugyancsak ezalatt az idő alatt megerősödött Magyarországon is az angol befolyás a szanalás révén és a magángazdaságba befolyt angol tőke útján vált teljessé az Angliától való függés. Az ekkor megkezdődött *aktív magyar külpolitikában* az angol befolyás elsősorban abban nyilvánult meg, hogy Bethlen kénytelen volt elejteni az Oroszországgal már csaknem megkötött kereskedelmi szerződést. Ez az aktív külpolitika az angol-olasz befolyás alatt kénytelen volt egyrészt a kisantant egységének megbontására törekedni, de másrészt lépéseket tenni abban

az irányban, hogy a kisantant egyes államaival külön-külön békésebb helyzetet hozzon létre. Ennek a külpolitikának első cselekedete a mohácsi beszéd volt, amelyben a magyar külpolitika Jugoszlávia felé nyújtotta ki baráti kezét és már kezdtek háttérbe szorulni a Jugoszláviában élő magyarok érdekei, amikor hirtelen kitört Jugoszlávia és Olaszország között a konfliktus és a jugoszláv orientáció lekerült a napirendről. Spalato helyett, amelyből magyar kikötőt akartak csinálni, ismét fölfedezték Fiumét, mint a régi magyar tenger kikötőjét. Az olasz befolyás, amelyet természetesen Anglia is támogatott, olyan erőssé vált, hogy még Románia és Magyarország között is hozott létre egyidőre bizonyos közeledést az Avareseu-kormány idején, amikor az erdélyi magyar képviselők teljes erővel támogatták az olasz orientációjú Avarescu-kormányt.

A magyar külpolitikai aktivitás virágkora azonban akkor kezdődött el, mikor az angol-orosz diplomáciai viszony megszakítása után mind erősbben *kezdeti fújdogálni a háború szele*. A magyar polgári sajtó szinte példátlan diadalordítással fogadta ezt a szakítást, pedig nem fér kétség ahhoz, hogy ez a szakítás az Oroszország ellen indítandó háború egyik lényeges etapja. A trianoni béke revíziója kedvéért a magyar sajtó készséggel hajlandó lett volna ágyútöltelékül szállítani azt a magyarságot, amelynek vérét amúgy is szörnyen megcsapolta a világháború és amely ezt a vérveszteséget; még hosszú ideig nem fogja kiheverni a napról-napra közölt hivatalos statisztikai adatok bizonyossága szerint. Aligha volt még példa a világsajtóban, hogy egy ország népének vérét ilyen nyíltan és könnyen ajánlották volna föl és ilyen nyíltan kínálkozott volna föl zsoldos hadsereg céljaira valamelyik ország.

A hivatalos angol diplomácia erre a fölkinálkozásra nem reagált a várt melegséggel, a színpadon a hivatalos Anglia helyett *Rothermere* lord, a legszélsőbb konzervatív, az angol fascisták vezető lapjának tulajdonosa jelent meg, annak a lapnak a tulajdonosa, amely a világháború alatt leg-erősebben uszított Magyarország fölosztására. Ennek a konzervatív angol lordnak a magánakciója a mézesmadzagok egész raktárát hozta magával és a

trianoni béke revíziójának ígéretésével igyekszik megteremteni Magyarországon a háborús lelkesedést. A magyar kormány ugyan hivatalosan kijelentette, hogy nem áll Rothermere akciója mögött, de a lényeg mégis az, hogy ennek az akciónak a jegyében áll ma egész Magyarország és a leglényesebb az, amit nem is tagad senki, hogy ennek az akciónak a célja Magyarországnak a Szovjetország ellen indítandó háború frontjába való bekapcsolása.

Az egész akció nem egyéb, mint az angol politikának felelőtlen tényezők által végzett sakkhúzása Csehszlovákia megnyerésére. De még ha nem is magánakciónál volna szó, amelynek ígéretései Rothermere lordon kívül senkit sem köteleznek, még akkor is tiltakozni kellene az ellen, hogy ennek a szerencsétlen országnak a népét újból gyilkos háborúba sodorják.

A hivatalos magyar külpolitika azáltal, hogy túlságosan és minden ellenmondás nélkül, sőt hallgatólagos segítségével nagyra hagyta nőni ezt az akciót, máris kétségtelen politikai vereségeket szenvedett. A vereség első jelentkezése abban áll, hogy *a Bethlen-kormánynak sikerült újból összekovácsolni a már csaknem fölöstott kisántantot*, hiszen emlékezhetünk rá, hogy amikor a kisantant egyik tagja, Jugoszlávia éles konfliktusba keveredett Olaszországgal, a kisantant nem is jelentkezett a porondon. A Magyarországon fellángolt háborús lelkesedés természetesen újra összekovácsolta az utódállamok szövetségét.

De Angliának sem volt ínyére az a túlságos éles megmozdulás az utódállamokkal szemben, amelyet a Rothermere-akció kiváltott és ezért *a Bethlen-kormány Anglia részéről is súlyos politikai vereséget szenvedett*. Az angol kormány félhivatalosa Rothermere lord cikkeit egyéni akciónak minősítette, amelyhez sem a kormánynak nincs köze, de még a konzervatív pártnak sem. De a Népszövetség szeptemberi tárgyalásain kiderült az is, hogy bármennyire is igaza van *jogilag* Magyarországnak a nemzetközi szerződés betűi értelmében a magyar-román birtokpör dolgában, az angol külügyminiszternek, Chamberlain-nek a jognál fontosabb a *politika*, politi-

kailag pedig Románia fontosabb, mint Magyarország, mert Románia Szovjetország közvetlen szomszédja.

Az utódállamok egyenként is annyi katonát adhatnak Oroszország ellen, amennyit összesen Magyarország és még ha a magyar katonanyag minőségileg jobb is, mint az utódállamoké, még akkor is naivság volna azt gondolni, hogy Anglia föláldozza Romániával való szövetségét, vagy a Lengyelország hadiellátása szempontjából olyan fontos Csehszlovákiáért Magyarország kedvéért. Jugoszlávia rovására sem biztosíthat engedményeket Magyarországnak Anglia, mikor Jugoszlávia mögött Franciaország áll, amelynek megnyerése nélkül az oroszellenes front egyenesen elképzelhetetlen. A Rothermerakció szikrájából föllobbant liatalmas és messziről veszedelmesebbnek látszó szalmaláng mindenesetre jó volt arra, hogy leleplezze ennek az akciónak mézesmadzag voltát és *minden gondolkodó előtt világossá tegye, hogy a háborús kalandban való részvételért Magyarország csak ígéreteket kaphat, amely ígérek melyén nem húzódik meg semminemű realitás.*

A Bethlen-kormány aktiv külpolitikájának a mérlege ebben húzható meg, ez pedig a trianoni, béke revíziója szempontjából túlságosan sovány, vagy azt is mondhatnók, egyáltalában semmi eredmény. De hatalmas vészjelzés azok számára, akik nem. nézhetik tétlenül, hogy idegennél is idegenebb célokért, az angol világbirodalom külpolitikája érdekében, az angol nagyipar új piaciért vágóhidra, akarják hajtani az ország népét. *Elég volt a háborúból!* — monította mindenki a háború végén a frontokon. *Elég volt a háborúból!* — mondja a sok hadiözvegy, árva, a sok asszony és gyermek és agg, akik hadisegélyeken tengették életüket az élelmiszer jegyek szomorú, de úgylátszik gyorsan felejtett korszakában.

Nem kell új háború! — ettől a kiáltástól kell hangzani a. újra, az egész országnak.

VI.

Harc a háború ellen.

A kapitalizmus a háború — a szocializmus a béke, ez kétségtelen igazság, de azért nehogy azt a következtetést vonja le ebből valaki, hogy bele kell törődnünk minden ellenállás nélkül a háborúba mindaddig, amíg kapitalizmus van, amíg a társadalom és gazdasága, nem kapcsolódik be a szocializmus rendjébe. Kétségtelen, hogy a háboruelleni küzdelemnek legbiztosabb módja: a szocializmus megteremtése. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne volna kötelessége minden munkásnak és minden parasztnak a kapitalizmus uralkodása idején is aktív harcot folytatni a háború ellen. A kérdés most tehát az, hogyan folytassuk a harcot a háború ellen.

A harc egyik módja *a béke szellemének a terjesztése*. A leszerelésért folyó harc ugyan semmi eredménnyel sem kecsegtet, ele ha nem arra használják föl, hogy leleplezzék vele a háború előkészületeit és ha a munkásság küzdelme a háború ellen neim merül ki ebben az egy kérdésben, legalább is nemi árt a békének.

Ezzel ellentétben *mindaz, ami erősíti a, munkásosztályt és a parasztságot, ami szervezettebbé, ellenállóbbá és így harcképesebbé teszi a tömegeket a mindennapi osztályharc frontján, ami összefogja őket az imperialista kapitalizmus ellen, ez mind a háborúellenes küzdelem céljait szolgálja*. Ez a küzdelem a nemzetközi imperializmussal szemben természetesen csak nemzetközi lehet. Ez a megállapítás nem új és én emellett a szükséges általánosság mellett arra a konkrét kérdésre is szeretnék feleletet

adni, hogyan harcoljon a magyar ipari és földmunkásság az ellen, hogy Magyarországot bele ne vigyék egy háborús kalandba.

E sorok írója csaknem egy évtized óta tagja a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak. Kénytelen, ííizonban konstatálni azt, hogy a párt állásfoglalása, éppen ezekben az égető kérdésekben nem. egységes, ingadozó és bizonytalan. A Rothermere-akció kérdésében az egyik vezető elvtárs a fővárosi törvényhatósági bizottságban hozzájárul Rothermere üdvözléséhez, egy másik vezető elvtárs a fővárosi bizalmiférfiak ülésén kijelenti, hogy a párt nem íogial állást sem ellene, sem mellette, míg egy harmadik vezető elvtárs képviselői beszámolójában határozottan ellene foglalt állást. Az ilyen különböző álláspontok mellett, azt hiszem, nekem is szabad, sőt kötelességem agitálni amellett az álláspont mellett, hogy *a Rothermere-akció egy része a háború előkészítésének*, illetve előkészítése annak, hogy Magyarország résztvegyen Anglia és a többi imperialista hatalmak háborújában Szovjetország ellen.

Az én véleményeim szerint a Magyarországi Szociáldemokrata Párt álláspontját következőképen kellene összefoglalni, a magyar ipari és földmunkásság háborúellenes küzdelmének kérdésében:

1. *A háborús veszély lebecsülése, nem kellő értékelése a kezdete a helytelen állásfoglalásnak a háború kérdésében.* A mai nemzetközi gazdasági és politikai helyzet világosan mutatja, hogy az imperialista nagyhatalmak angol vezetés alatt háborúra csoportosítják Európát Oroszország ellen. Ez a háború pedig a közel jövő kérdése, a nemzetközi diplomácia egész munkája arra utal, hogy ideiglenesen el akarják simítani és felületesen ki akarják küszöbölni az egyes kapitalista országok közötti érdekellentéteket az Oroszország elleni háború tartamára.

Ez a háború pedig az eddiginél sokkal véresebb és sokkal pusztítóbb lesz, nemcsak azért, mert a hadi technika fejlődése az emberirtás eszközeit hallatlan tökéletességre fejlesztette, hanem azért is, mert a háborúba belevonják a népnek sokkal szélesebb rétegeit, mint tették a világháborúban. A hadi technika fejlődése és a hadseregszervezés gyökeres meg-

változtatása folytán eltűnik a különbség a front és a mögöttes országrészek között. Épp ezért a háborús veszély helyes fölismerése és a nagy tömegek fölvilágosítása a háborús veszedelem közelségéről és arányairól, ez a legfontosabb föladata ma minden, magát szocialistának valló ipari és földmunkásnak.

2. Az elmondottakból világos az is, hogy *a most készülő háború támadó háború, azzal a céllal, hogy a nagy imperialista államok Oroszországban lefoglalják a maguk számára a piacokat és nyersanyagforrásokat. De a háborús előkészületeknek egyúttal az a tnellékes célja is van, hogy kihasználva a mozgósítási, letörjék a munkásszervezeteket.* Az egész világon mutatkoznak előjelei annak, hogy a kormányok mozgósítási vagy szakszervezeti törvén:/ alkotásával (Franciaország, Anglia, Olaszország, a készülő szakszervezeti törvény Magyarországon stb.) „megdolgozzák“ a munkásosztályt, *elvegyék ellenálló erejét a háborúval szemben, ne tudjon harcolni sem a háború kezdete előtt, ?nég kevésbé a háború alatt a békéért.* Éppen ezért a munkásság kötelessége minden erejét latba vetni, hogy harcoljon a háború ellen, megmentse életét, egészségét és családját, de ezen túlmenőleg, *megmentse a munkásság szervezkedési szabadságát, gazdasági harcai lehetőségét és általában a demokráciát.*

3. *Magyarország népét az erőszakos trianoni béke revíziójának ígéretésével akarják belelelkesíteni ebbe a vérontásba.* Magyarországot a kormány már teljesen az angol konzervatív kormány politikájának szolgálatába állította és így kétségtelen, hogy háború esetére az ország népének az ágyútöltelék szerepét szánták az angol imperializmus háborújában. Ezt a célt mozdítja elő az angol-olasz orientáció és ezt a célt szolgálja a Rothermere-akció is. A munkásosztály a népek önrendelkezési jogának harcosa mindenütt és így Magyarországon is. *Az a háború azonban, amelybe Magyarországot akarják belesodorni, még csak nem is a népek önrendelkezési jogáért, hanem egyenesen a népek leigázásáért fog folyni.* Az angol imperializmus máris elnyomja a népek százmillióit, kizsákmányolja a világnak több mint ötödrészét, az angol imperializmus bűnös a trianoni békében, bűnös abban, hogy tiszta ma-

gyar területeket elcsatoltak Magyarországtól és idegen uralom alá szorították azokat. *A magyar ipari és földmunkásságnak kötelessége tehát nemcsak az utódállamokban elnyomott magyarság önrendelkezési jogáért küzdeni, hanem azoknak a magyaroknak az önrendelkezési jogáért is, akik a trianoni határok között élnek.* Az önrendelkezésért való küzdelem módja *harc a demokráciáért, harc a szocializmusért, harc az angol-olasz orientáció ellen, harc Magyarországnak mindennemű külföldi imperialista befolyástól való függetlenítéséért.* Ez a harc azonban csak úgy lehet eredményes, ha határozottan száll szembe a magyar nagyipar és nagybirtok imperialista törekvéseivel, már csak azért is, mert a magyar nagyipari, bank- és nagybirtokos tőke a közvetítője a Magyarország független népét támadó és az ország népét a háború vágóhídjára kergető idegen (elsősorban angol-olasz) imperialista befolyásnak.

A jelen viszonyok között tehát *nincs aktuálisabb, nincs fontosabb föladata a magyar ipari és földmunkásságnak, mint hogy az ország minden elnyomottja és kizsákmányoltja élén megindítsa a harcot:*

az imperialista háború ellen a békéért,

Magyarországnak a háborúban való részvétele ellen, a Szovjetországgal való béke védelméért,

a Bethlen-kormány angol-olasz orientációs külpolitikája, ellen Magyarországnak mindennemű imperialista befolyástól való függetlenségéért,

a Rothermere-akció kellő értékére való leszállításával és háttérének leleplezésével valamennyi ország munkásságával együtt az elnyomott magyarság önrendelkezési jogáért,

a háborút előkészítő fascista mmikástörvény ellen, a demokratikus szabadságjogok összességéért.

Ezt a harcot ma kell megindítani, amikor még nem ment feledésbe teljesen a világháború. Aki már elfeledte volna, könnyen fölfrissítheti emlékezetébe, ha körülnéz a hadirokkantak valamelyik menházában vagy akárcsak a budapesti körutakon, ahol hadirokkantak, vakok és bénák ma is vánszorognak és koldulással egészítik ki rokkantilletményeiket.

Nemrégiben beszéltem egy volt katonatársammal, a ki végigküzdötte a világháborút az első vonal-

han. Amikor beszélgetés közben az új világháborúról szólva, fölhoztam, hogy a világ mind hangosabb attól a jelszótól, *soha többé háborút!*, kétkedve rázta a fejét és a régi katonai rangomon szólítva, ezt mondotta: Hát hisz ebben, ezredes úr? Ha azt hiszi, hogy nem lesz többé háború, akkor nem értette meg az elmúlt háború okait.

Ez a barátom igazságtalan volt hozzám, meri én nem abban az értelemben használom a jelszót, hogy nem lesz többé háború, ezt nem állítom, én a jelszót abban az értelemben akarom használni, hogy: *ne legyen többé háború!*

És nem is lesz többé háború, ha a munkásosztály, ha a nép nagy tömegei nem akarják, ha küzdenek lankadatlanul, rendíthetetlenül a szocializmusért, ha harcolnak a háború ellen.

A béke sem rózsapárnás ágy a szegény ember számára, hanem csak rongyos vacak, amelyről lelóg a feje is és a lába is, amely az oldalát szúrja, a hátát sebzi föl. De a háború a mai haditechnika mellett biztos halált és nyomorúságot jelent a résztvevők és az otthonmaradottak megsokszorozott százalékának. Ezért *nem nagy semmi áldozat a harcban a háború ellen, a küzdelemben a békéért.*